

5481

Taxa postala
plátite in num.
No. 224.718 929.

Szerkesztőség
és kiadóhivatal:
Cluj-Kolozsvár, Strada Baron L. Pop (v. Brassai-u.) 16.
Telefon: 9-77. Előfizetési árak:
Havonta 118, negyedévre 328, fél-
évre 699, egészévre 1288 lej. Kül-
földre: Havonta 1, negyedévre 3,
félévre 6, egészévre 13 dollár. Hír-
detések díjazás szerint. Az „UJ
KELET” az erdélyi és bánági
rszidoság egyetlen napilapja. Cik-
keink ntányomását csak a for-
rára megjelölésével engedjük meg.

UJ KELET

ZSIDÓPOLITIKAI NAPILAP

Bérmentetlen
leveleket nem
fogadunk el.
Kéziratok
megőrzését nem vállaljuk. Fő-
szerkesztő dr. Marton Ernő, Fele-
lős szerkesztő Jámber Ferenc,
Bukaresti szerkesztő: Hátszegi
Ernő, Str. Sf. Constantin Nr. 21.

Ara 5 lej

Szombat, 1932 okt. 1.

5693. FV
TISZRI I.

XV. EVF.
225. SZÁM

Lósana tovább

Lósana tovább! — boldog ujesztendőt ki-
vánunk olvasóinknak és minden velünk
érző embernek, akik érzik a letarolt ter-
mészet szépségeit, érzik, hogy a mi esz-
tendőnk kezdete jelenti az örökkévaló-
ságra vetett hitet. Jelenti, hogy a sár-
nyaló vegetáció, az ősz fuvallata nem az
elmúlás szimbolumai, hanem új életnek
híradása. Régi zsidó szokás szerint, —
ami a Bibliával a rituáléba is belekerült,
— a sófárok hangját halljuk, harsonáját
a mulandóságnak és mulhatatlanságnak.
Roshasana napján ráeszmélünk az elmúlt
év eszekevéseire és azokat összevetve,
megkérdezzük magunktól: érdemesek va-
gyunk-e az életre, tettünk-e valamit, tul-
a magunk érdekei, használtunk-e ember-
társainknak?

Ebben az évben fokozottan van szük-
ség arra, hogy ezt a számadást mindenki
megesimálja. A krízis annyira megdöb-
bentette az embereket, olyan pánik vett
erőt a lelkeken, hogy nagyon is megfe-
ledkezünk emberi kötelességeinkről. Min-
denki egyetlen kötelességet ismert, azt
amit az önzés diktált neki. Holott éppen
a közös bizonytalanságnak közepette egy
bizonyosságnak kellene érvényesülnie: az
emberiség pozitívumának.

Nem kívánhatunk egymásnak boldog
üveget egyszerű frázisként. A zsidó kö-
szöntésben több van formaiságnál. Ami-
kor a zsidó akár a béke igéjével, akár az
élet könyvébe való beiratás kívánságá-
val köszönti társát, azt a kívánságát
akarja kifejezni, hogy szünjön meg min-
den torzszalkodás, eszméljünk magasabb
emberi mivoltunkra: szeressük egymást!

Ennek az üdvözlésnek a jegyében hír-
detjük meg a tradicionális köszöntést:

Október 5-én mondja elkormány- programját Gömbös, az új magyar miniszterelnök

Budapest, szeptember 30. Gömbös de-
zignált miniszterelnök valószínűleg október
5-én mondja el részletes programját kor-
mánya megalakítása után az egységes-
pártban. Legujabb kombinációk szerint
Tomsányi Vilmos Pál lenne a külügy-,
Keresztes Fischer Ferenc belügy-, Lázár
Andor igazságügy-, Kornis Gyula vallás-
és közoktatásügy-, Kállay Miklós földmű-

velésügy-, Imrédy Béla pénzügy- és Koz-
ma Miklós kereskedelemügyi miniszter.
Az ellenzéki pártok közül csak a Wolff-
csoport hajlandó együttthaladni Gömbös
Gyulával. A többi pártok a dezignált mi-
niszterelnökben a Bethlen-rezsim folyta-
tását látják s erős harci hangulatot fe-
jeznek ki vele szemben.

Titulescu megkezdte a harcot a kormány ellen a külföldi sajtóban

**Ki mondjon le. Vaída, vagy Titulescu? Ismét felütötte fejét
a kormányválság lehetősége**

Bucuresti-Bukarest, szeptember 30. (Az
Uj Kelet tud.) A Titulescu-ügy nap-nap
után jobban komplikálódik. A helyzet any-
nyira bonyolódott, hogy politikai körök-
ben komoly formában beszélnek az egész
kormány lemondásáról. A londoni követ
azt kérte a kormánytól elégtételül, hogy
Gafencu külügyi alminiszter mondjon le,
Cădere varsói követet pedig azonnal ren-
deljék vissza Genfből, ahol tudvalevőleg
Litvinovval kellene tárgyalnia. Vaída nem
hajlandó Gafencu lemondását — amit a
külügyi alminiszter azonnal felajánlott
— elfogadni.

A miniszterelnök ugyanis úgy véli,
hogy Gafencu az ő utasításainak tett
eleget, tehát feláldozása igazságtalan
volna.

Căderet pedig nem akarja visszahívni,
mert reméli, hogy a Litvinovval való köz-
vetlen tárgyalások eredményre fognak ve-
zetni.

Ez a magatartás viszont a Titulescuval
való végleges szakítást jelenti.

Az uralkodó nem akarja odáig hagyni
a dolgokat, hogy Titulescu lemondá-
sát elfogadja a kormány. Azt sem
akarja viszont a király, hogy a kor-
mány mondjon le,

már pedig pillanatnyilag a belpolitikai
élet ez elé az alternatíva elé van állítva.
A kormányban is vannak miniszterek,
mint például Mihalache, akik semmieset-

re sem hajlandók tudomásul venni Titu-
lescu lemondását.

Az ügyben tegnap este újabb fordulat
következett be. Párizsi és genfi táviratok
arról számolnak be, hogy a londoni Reu-
ter-ügynökség egy kommunikékét közölt,
amely szerint

a király és az ország Titulescu mel-
lett áll.

Ezt a kommunikékét nyilvánvalóan maga
Titulescu helyezte el és éle határozottan
a kormány ellen irányul. Milyen viszony
állhat fenn ezek után a kormány és Titu-
lescu között? — tessék fel a kérdést kor-
mánykörökben, hozzátéve azt is, hogy Ti-
tulescu az efféle kommunikékék továbbítá-
sával rendkívüli mértékben megne-
hezíti Románia helyzetét az Oroszország-
gal folytatott tárgyalásokon.

A nemzeti parasztpárt elnöki tanácsa
ma este ülést tart, mely foglalkozni fog a
Titulescu-essettel is. Ebben a kérdésben
egyébként még semilyen elhatározás nem
történt. Litvinovval a tárgyalások Genf-
ben folynak és kedvező eredménnyel biz-
tatnak. De ha nem is tudnak megegyezni
a tárgyalófelek, a román kormány minden
esetre bezonyítja, hogy

hajlandó a Kellog-paktumon tulmenő
egyezményt is kötni, bár ez a szerző-

dés is elegendő garanciát nyújt.
Románián nem mulik a megegyezés.

Az orosz paktum

Románia közvéleménye, még a mai foj-
tott és gondterhes légkörben is, fokozott
figyelemmel fordul a Genfben kezdődő
román-orosz paktumtárgyalások felé.

Az európai országok közül, Lengyel-
országon kívül, egyedül Románia az a
jelentősebb állam, amely közvetlen szoms-
szédtságában terül el Szovjetországnak.

Ez a szomszédtság tizenhárom esztendő
óta a legvéresebb és legsúlyosabb határ-
incidenseket váltotta ki.

Allandó nyugtalanságot, az ostromálta
pot elviselhetetlen atmoszféráját termel-
te ki Beszarábiában, melynek orosz la-
kosságára állandóan a gyanu és a bizal-
matlanság köde nehezedett.

Ha semmi egyébért, már csak ezért is
rendkívül kívánatos volna, hogy a szov-
jet és Románia között létrejőjjön az a
megnemtámadási paktum, amelynek méltó
betetőzése a diplomáciai kapcsolatok fel-
vétele volna a két ország között.

A paktum realizálása, vagy a diplomá-
ciai kapcsolatok felvétele Románia állan-

dó idegességét és nyugtalanságát kétség-
telenül enyhítené s főleg lehetővé tenné,
hogy a két ország között kereskedelmi
kapcsolatok is jöhessenek létre.

Románia ugyan agrárállam, így mező-
gazdasági terményeket nem exportálhat
a szintén agrárjellegű Oroszországba, de
viszont Romániának fejlődő ipara is van
s ma Oroszország az egyedüli állam Euró-
pában, mely — az ötéves terv kapcsán —
nehézipari nyersanyagokat, vagy kész-
árakat importálni képes.

Talán nem megy egészen fantasztikum-
számba feltételezni, hogy esetleg vas-
ércet, lovakat, tenyészállatokat szállíthat
Románia Oroszországnak s ezáltal némil-
leg megjavíthatja külkereskedelmi mér-
legét.

De ha mindez el is maradna, pusztán
az ország biztonsága és nyugalma érdeké-
ben feltétlenül előnyös volna, ha a meg-
nemtámadási paktum és a diplomáciai
kapcsolat kiépítése a megvalósulás stá-
diumába jutna Oroszországgal.

Ezzel a ténnyel az ország integritásá-
nak kérdése is végre nyugvóponttra jutna,
ami viszont a belpolitikai atmoszférát is
lényegesen enyhítené s megóvná az orszá-
got attól a kinos lehetőségtől, hogy Leng-
yelország, Franciaország és a balti ál-
lamok gyűrűjében Oroszországgal szem-
ben elszigetelődjék.

Érthető tehát, ha nagy várakozással te-
kintünk a genfi tárgyalások elé s azok-
nak mihamarabbi sikerét szeretnők re-
gisztrálni.

VILAG TÖKRÉ

A nagy számadás

A „rettenetes napok” ismét rákö-
szöntöttek Izrael népére. Elérkezett a
„din yöchesban”, a nagy számadás
ideje. Kopott ünneplővel, szegényesen
és nyomorultan, lehorgasztott fővel jár-
ul ebben az évben a zsidó az itélőszék
elé. Megrendülten keresi felcsukló zo-
kogásban a tisztulást, vágyóan kutatja
a felszálló zsolozsmák akkordjaiban a
jobb jövő reménysegeit. Más népek
pezsgő jókedvvel, duhaj, bufelejtő gond-
talanságban temetik az elmúlt eszten-
dőt és gondtalan, szilveszteri hangulat-
ban táncolnak át az új évben. Egyedül
mi zsidók csinálunk ilyenkor mérleget.
Tőlünk számon vesszük, hogy megtet-
tük-e kötelességünket magunkkal és
népiünkkel szemben. Mintha a zsidó
nép csodálatos életöztönyt iktatta volna
be tradícióinkba, hogy az élet foly-
tonossága nem ismeri a naptár korlát-
jait. Az új esztendő nem beiratlan,
üres lap, hanem az elmúltnak szerves
és egyenes folytatása. Nem felejtetni
kell léha gondtalansággal az elmúlt
esztendőt, de okulni belőle, hogy a meg-
tisztult lelkiismeret magabizásával lép-
jük át az élet ránk szakadó új periódu-
sának küszöbét.

Lepergett ismét egy év és nem volt
sok köszönetünk, sok örömünk benne.
Amerre csak a szem ellát, mindenün-
nen véres kataklizmák rémei vicsořit-
ják fogukat a világra. Mint valami
apokaliptikus pök, terjeszkedik el a
globus fölött a krízis. Csápjai már el-
értek a világ legelégdugottabb zugába is.
Rendek és intézmények, amelyeket
öröknek és megingathatatlanak hit-
tünk, nap-nap után vesszítik el a talajt
lábuk alól. Tátongó szakadék peremén
áll az emberiség, szinte sorsába tö-
rődve, mintha csak a lavinát várná,
amely a mélybe sodorja. Békét prédí-
kálnak a politika papjai, a fegyverkezés
még a világháboru előtt sem folyt oly
őrült tempóban, mint most. Milliók
éheznek és az éhezők hangja hol itt,
hol ott morajlik fel, mint távoli dü-
börgés, közelgő nagy viharok vész-
heroldja.

Tizenhárom évvel a történelm leg-
nagyobb embermészárlása után a mo-
rális egyensúlyából kizuhant ember-
ség új háborura készül. Leszerelésről
beszélnek, de a lelkeket már felfegyve-
rezte az uszító nacionalizmus gyilkos
mákonya. Nagy változások terhét hord-
ja méhében az idő és mintha a törté-
nelem tragikus rendelkezésének minden
borzalmát. Hitler a mélyeséges szimbo-
luma ennek az igazságnak, az elmeba-
jos mázolósegéd, akinek egyetlen inté-
sére milliók ajkán hangzik fel a „Juda
verrecke!”

Az egész világon fellángoló antisze-
mitizmussal szemben pedig fegyverte-
lenül és minden jött-ment önkényének
kiszolgáltatottan áll a zsidóság. Nincs
már szó, kifejezés, amely érzékeltetni
tudná a maga meztelen valóságában a
zsidó nép szörnyű anyagi összeomlását.
A háboru előtti és közvetlenül a hábo-
rut követő évek viszonylagos jólétét
felváltotta a nyomor, amely nap-nap
után egyre mélyebben hasít a zsidóság
testébe. A zsidó középosztályból, a
„wohlabend” zsidó familiából hir-
mondónak is alig maradt valami. És
éhhálál kopogtat az ajtón ott, ahol tö-
megesen élnek a zsidók. A világgazda-
ság válsága azt a népet kellett, hogy
sujtsa a legborzalmasabban, amelytől a
szétszórtatás megtagadta a szilárd ala-
not, földet, amelyben meggyökerez-
hetett volna. Homokra és illúziókra
épített a galut-zsidóság, és a kártya-
várakat kegyetlenül elmosta a törté-
nelem legelső vihara.

Fehér fogak

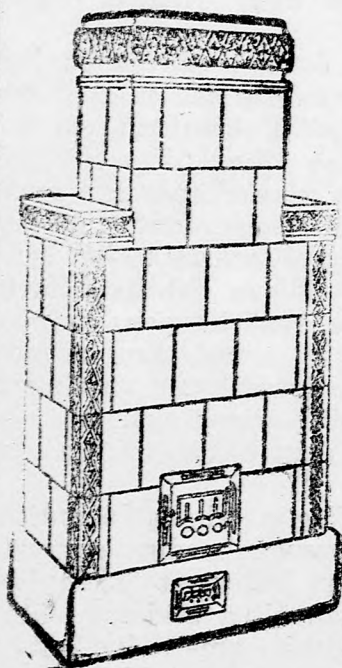
„Juda verrecke“ az egyik oldalon és éhifus a másikon. „Halál a gettóban“ címmel ír az egyik világgyal a lengyelországi zsidóság minden képzeletet felülmúló tragédiájáról. Betevő falat után sirnak a gyermekek és az antiszemitizmus keselyűi ott keringenek már mindenütt a vívódó gettók fölött. Koldussá lett a bolygó Ahasvér és egyre hangosabban, egyre fenyegetőbben csapódnak be előtte az ajtók, mindenütt.

A zsoldárok panaszos melódiái a lélek legmélyéből törnek elő ezidén Izrael népének ajkán. „Ki marad életben“, ki fogja még állni a harcot a végzetel és ki fog elesni ebben a küzdelemben, amelyet egy egész világ ellen folytat egy maroknyi nép? Talán soha oly őszintén nem sirt fel még a panasz és talán soha még nem szakadt fel oly sóváran a vágy egy jobb és tisztább jövő, a megváltás után. Nem egy év fájdalma, hanem kétezer esztendő elégiája bug fel a sófár reszkető hangjában. Nem egy új esztendő, hanem egy új élet szükségességét hirdeti az idő az egyének és közösségek, népeknek és az egész emberiségeknek egyaránt. A „tőfilá ucdaka“ nem száll hat máshová, mint abba az országba, ahol valamikor a zsidó nép is örömszókedvvel üdvözölte új esztendők eljövését. A galuth elégiája találkozik az étherben az Erec chalucainak dithirambusaival. Egy ajtó maradt nyitva csupán Ahasvéros előtt és egy értelme lehet csupán az optimizmusnak, a zsidó nép örök hitének, az egyetlen kincsnek, amit a rendek, intézmények és értékek összeomlásából érintetlenül kimentettünk; az új, a jobb és igazságosabb zsidó közösség felépítése. Amit így mond el a hívő Lósana haba bijöru solajim.

(k. r.)

„Iris-kályhák“

„IRIS“ román kerámiakészítő Részv.-Társ. CLUJ,

ajánljuk a nagybecsű közönségnek cserép-kályháinkat a legmodernebb formák és színekben.

Cserép-kályháink bírnak a legnagyobb fűtőképességgel, igen redukált fűtőanyag mellett.

Tökéletes huzat — olcsó és kitűnő felszerelés.

Nagy választék a gyári raktárban, CLUJ, Str. Chintaului-Kajántói-ut 74.

A nemsikerült film miatt öngyilkos lett egy négytagú család

Kopenhága, szeptember 30. Nilsen Jørgen lapszerkesztőt, a feleségét, tizennyolc éves és tizenhat esztendő leányukat holtan találták meg lakásukon. Nilsen és a felesége gázzal mérgezték meg magukat, a két fiatal leány pedig nagy adag mérget vett be, amely végzett velük.

A vizsgálat megállapította, hogy Nilsen boldog családi életet élt és teljesen rendezett anyagi viszonyai voltak, sőt

pár hónappal ezelőtt is még gazdag embernek tartották. Nilsen pár nappal ezelőtt az újságíráson kívül filmgyártással is kezdett foglalkozni, azonban az általa gyártott filmek nem feleltek meg, úgy, hogy igen nagy veszteségek érték. Azt hiszik, hogy a szerencsétlen embert a nem sikerült film miatt keletkező veszteségek kergették a családjával a halálba

Blau-Weiss Bund alakul Nagyváradon

Erőteljes ujjászervezési munka indult meg Nagyváradon a cionista szervezetben. Október 30-án lesz Nagyváradon a biharmegyei cionista körzeti konferenciája

Oradeai-Nagyvárad, szeptember 30. Amióta a WIZO nagyváradai csoportja megalakult és bekapcsolódott a Palesztinai munkába, teljesen új irányzatot vett a mozgalm. A WIZO kultúrát és nívót hozott, de főként tekintélyt szerzett a meptépzott és dezorganizált szervezetnek. Rövid időn belül egymásután alakultak a WIZO-csoportok, amelyek dr. Markovits Ignác elnöknek a céltudatos, kitartó munkáját dicsérik. A legnagyobb tervszerűséggel építette ki a WIZO-csoportokat. Ebben a tervszerű munkában kitűnő munkatársak: Dr. Pollacsek Pálné a kulturális bizottság elnöke, Jaehzel Joachimmé Palesztina-bizottság elnöke, Epstein Samuné pénztárnok, Rosenberg Mancsi főtákar. A WIZO kultúrelőadásai a legnagyobb népszerűsége tettek szert. Minden előadást a legnagyobb érdeklődés kíséri. Az előadások alkalmasak arra, hogy Nagyváradon a legszélesebb körökben híveket szerezzen a palesztinai mozgalomnak, a zsidó kultúra iránti szeretetét ápolja.

A legújában megalakult WIZO-csoport igen értékes munkatársai: Deutsch Nándorné, Steier Dávidné, Kardos Lipótné és Lechner Sándorné, kik elvállalták hogy a Keren Kajemeth által kihelyezett perselyekből 200 darabot fognak üríteni és minden WIZO-tagnál elhelyezik a KKL-perselyeket. A KKL munkába való bekapcsolódással nagymértékben fognak hozzájárulni a KKL jövedelmeinek szaporításához.

A közeli napokban fog megalakulni a WIZO leánycsoportja is. Az előkészítési munkában Heller Klári is fejtett ki élénk tevékenységet. Az előzetes jelekből ítélve a WIZO fogja képezni Nagyváradon a palesztinai munka avant-gárdáját.

A WIZO-mozgalom ilyen erőteljes szervezkedése indította az illetékes cionista köröket arra, hogy a szervezett

teljes reorganizációját elhatározzák. Új köröket igyekeznek bevonni a mozgalmába. A közeli napokban megalakul a cionista club, amelynek vezetésére sikerült megnyerni olyan egyént, ki semmiféle politikai mozgalomban nem vett részt és kizárólag csak a palesztinai ujjáépítési mozgalomnak lelkes támogatója. A clubnak máris számos tagja van, amely feljogosítja arra, hogy a hivatalos alakulását is megtartsa.

Látva azt az erőteljes szervezési munkát, amelyet a vezetésre hivatottak igyekeznek kifejtetni, a legnagyobb lelkesedést váltotta ki az ifjúság körében. Az ifjúsági mozgalom is megerősödött és minden munkából igyekeznek a maximumot teljesíteni. Hogy az ifjúsági munka egységes lehessen, elhatározták a cionista ifjúsági blokk megalakítását.

A reorganizációs munkának koronája az október 30-án megtartandó alakuló ülés lesz, amikor az összes csoportból alakult Blau-Weiss Bund fogja megtartani alakuló közgyűlését, ünneplés keretében. A közgyűlésre meghívást nyertek Vermes Ernő a Zs. N. Sz. elnöke és dr. Nobel Sándor, a WIZO központjának kiküldöttje és a zsidó parlamentárok.

Az illusztris vendégek részvételével fogják megtartani konferenciájukat a biharmegyei körzeti vezetők, amelynek előkészítési munkáit Blum Zsigmond főtákar végzi. A körzeti konferencián javaslatokat fognak előterjeszteni a biharmegyei körzeti helyiségek reorganizálására, a körzeti WIZO-csoportok megalakítására.

A Blau-Weiss Bund vezetősége a vendégek tiszteletére aznap este ismerkedési teaestélyt fog rendezni.

Ezen beszámoló keretében tartozik, hogy megemlékezzünk arról a nagyszerű teljesítményről, amelyet a WIZO kiváló hölgygárdája és egy igen lelkes

Üvegcs
tükörkészítést
épületüvegezést
képkeretezést
diszüvegezést

a legmodernebb kivitelben vállal

SCHWARCZ CLUJ, Cal. Victoriei 4. Tel. 6-49

Dr. Perl Ottó tudományos kísérletei alapján készült

„PERLOT“

Nem mindegy,

hogy mivel kezeli a hajhullást! A hajkorpázás kezdeti stádiumában végezzen rendszeres hajmosást

Egger Petrolhajszeszszel és Petrolszappannal

miáltal megelőzi a haj kihullását. Ne hanyagolja el a hajkorpázás kezelését! Az Egger Petrol és Petrolszappan gyógyszerárban, drogériában és illatszertárban kapható.

ifjúsági gárda végzett, a Keren Kajemeth által rendezett uccai gyűjtéssel. A város minden pontján urnák voltak felállítva. A WIZO hölgyek igyekeztek, hogy minél nagyobb eredményt biztosítsanak a palesztinai földvásárlási alapnak.

Az urnáknál már a kora reggeli, sőt egyes helyeken már a hajnali órákban elfoglalták helyeiket, amelyek között első helyen kell megemlítenünk Nussbaum Sámuelné. A továbbiakban is méltó helyen sorakoznak: Borgida Józsefné, Blum Zsigmondné, Abraham Mendelné, dr. Berger Józsefné, Blum Mózesné, Citter Jenőné, Epstein Samu-Faragó Miksáné, Gálósy Ferencné, Goldstein Manóné, Heller Klári, Hajdu Hugóné, Jachzel Joachimmé, Joel Lajosné, dr. Jeremiás Aranka, Goldsteinné Just Lea, dr. Keszler Herman-né, Kemény Gyuláné, Katona Józsefné, Kröh Vilmosné, Halmos Zsigmondné, Kardos Lipótné, Leitner Zoltánné, Lechner Sándorné, dr. Markovits Ignác, dr. Markovits Pálné, dr. Markovits Józsefné, Markovits Ferencné, Guttmann Margit, dr. Mózes Kornél, Landau Adolfné, dr. Pollacsek Pálné, Ritter Albertné, Radó Menyhért, Rosenberg Mancsi, Mihályi Lajosné, Steier Dávidné, Schuszték Adolfné, Salamon Mórné, Szenes Antalné, Weisz Jenőné. Külön fejezetet érdemelnek az ifjúsági csoportok, amelyeknek egyes tagjait lehatárolni felesleges, azonban

„Ha
vagy

A bukeresi

Bucuresti-Buk

Uj Kelet tudós napi ülésén, és Adam Marce lett döntött a ismételt szavazásokról egyrésze ar hogy szegyen szavazni azt az he büntetést, a bizottsága Lan cuzista boxboj után a Zsidó E től, hogy tiltak fel a parlamen mindaddig am nem kap, — b hogy tiz napra vélemény amug kölesli elégtétel ez is csak a m mával határozta

A de Nagyön valós szavazás is ere ha a bukeresti a leghatározotta háborodásának képviselők mag verul”, a „Dimi sággal követelté Marceit zárják Maniu is ilyen többségi képvis Dimineata;

„Néhány nar képviselő, valós kamara büfféjé kocsmával, — n viselőt, a kamal határozta, hogy napra kizárja a véltük és meg i elő tulságosan s tus sulyosságáva Szerdán a kar lett volna a feg tát. Azok után, vezérek nyitl ü cuzista brutali lapjai pedig kem teket, nem volt l el fogják venni l kább, mert ez enyhe volt.

Miért ne séges sz Igy történtek országban, ahol ság tudata, ahol maga helye. Nálunk ellenk hősök megbünté a szükséges szav

A magyarazat pártok hivatalos mert a világ felé amikor szavazás kizárás ellen, mellett szavaztak pedig tartózkodó ében az ügyben volna a tartóko nak. Mert egy a

Vagy az, amit csináltak, korrek lizált dolog volt. értelme volt a ny lapokban való ti

Vagy pedig az, lők csináltak, in tális és vadállat ben mirevalók a sok és mire val ellen? Hogy leh napi semmis szav kei való külváro téka, az indignál lehetséges képn lenni a nyilván buligánnak az un

Ha Lan Ezt a kérdést vánvaló, hogy képviselőről van inkább az egész Ha a képviselők verekedőt, ennek A kamara büf késelni, akár a mara álláspontja

Urai

„Ha Landaut Jonescunak, vagy Popescunak hívták volna...”

A bukaresti demokrata sajtó kényszerítette ki végül Robu és Adam cuzista képviselők kizárását

Bucuresti-Bukarest, szeptember 30. (Az Uj Kelet tudósítójától.) A kamara tegnapi ülésén, mint azt megírtuk, Robu és Adam Marcel képviselők kizárása mellett döntött a kamara plénuma a megismételt szavazás alkalmával. A képviselők egyrésze arra a jobb belátásra jutott, hogy szégyenteljes dolog volna nem megsvavazni azt az amugyis tulságosan enyhe büntetést, amelyet a kamara fegyelmi bizottsága Landau inzultálása miatt a cuzista boxbojnocokra kiszabott. Ezek után a Zsidó Párt elállott attól a tervtől, hogy tiltakozó nyilatkozatot olvasson fel a parlamentben és kivonuljon onnan mindaddig, amíg a sértésért elégtételt nem kap, — bár mondanunk sem kell, hogy tiz napra való kizárást a zsidó közvélemény amugysem tekinti megfelelő erkölcsi elégtételnek, különösképpen, hogy ez is csak a megismételt szavazás alkalmával határozottat el.

A demokratikus sajtó közbelépésére valószínű, hogy a megismételt szavazás is eredménytelen maradt volna, ha a bukaresti demokrata sajtó nem ad a leghatározottabb hangon kifejezést felháborodásának a többségi és ellenzéki képviselők magatartása fölött. Az „Adeverul”, a „Dimineata” és a „Lupta” valóságos követelték, hogy Robu és Adam Marcellt zárják ki, sőt állítogal maga Maniu is ilyen értelemben interveniált a többségi képviselőknél. Ime mit irt a Dimineata:

„Néhány nappal ezelőtt két cuzista képviselő, valószínűleg összetévesztve a kamara buffjét egy külvárosi kurtakocsmával, — megvert egy zsidó képviselőt. A kamara fegyelmi bizottsága elhatározta, hogy a két verekedőt néhány napra kizárja a parlament üléseiről. Ugy véltük és meg is irtuk, hogy ez a szankció tulságosan szelid az elkövetett inzultus súlyosságával szemben.

Szerdán a kamarának ratifikálnia kellett volna a fegyelmi bizottság határozatát. Azok után, hogy egyes ellenzéki vezeték nyílt ülésen bélyegezték meg a cuzista brutalitást, a pártok hivatalos lapjai pedig keményen elítélték a történeteket, nem volt kétséges, hogy a bünösök el fogják venni büntetésüket, annál is inkább, mert ez a büntetés végtelenül enyhe volt.

Miért nem gyűlték össze a szükséges szavazatok

Igy történtek volna a dolgok egy olyan országban, ahol él a parlamenti méltóság tudata, ahol a logikának meg van a maga helye.

Nálunk ellenkezőleg történt. A botrány hősök megbüntetéséhez nem gyűlt össze a szükséges szavazatszám.

Vagy.vagy!

A magyarázat? Nagyon egyszerű. A pártok hivatalos lapjaikban tiltakoztak, mert a világ felé tiltakozniok kellett. De amikor szavazásra került sor, titokban a kizárás ellen, vagyis a két verekedő mellett szavaztak. Néhány „smecher” pedig tartózkodott a szavazástól. Mintha ebben az ügyben egyáltalán helye lett volna a tartózkodás kicsinyes taktikájának. Mert egy a kettő közül:

Vagy az, amit a cuzista képviselők csináltak, korrekt, parlamentáris és civilizált dolog volt és ebben mi értelme volt a nyílt ülésen és a hivatalos lapokban való tiltakozásnak?

Vagy pedig az, amit a cuzista képviselők csináltak, inkorrekt, nem parlamentáris és vadállati volt és ebben az esetben mirevalók a neveléses tartózkodások és mire való a szavazás a kizárás ellen? Hogy lehet összeegyeztetni a tegnapi semmis szavazatot, ami a verekedőket való külvárosi szolidaritás bizonyítéka, az indignált tiltakozásokkal? Avagy lehetséges képmutatónak, civilizáltnak lenni a nyilvánosság előtt és őszintén buligánnak az urna előtt?

Ha Landaut Popescunak hívták Ezt a kérdést tisztázni kell. Mert nyilvánvaló, hogy nemcsak Landau zsidó képviselőről van itt szó. Hanem sokkal inkább az egész parlament presztizséről. Ha a képviselők nem büntetik meg a két verekedőt, ennek konkluziója az:

A kamara buffjében szabadon lehet káromkodni, akár a vásáron. Ez volna a kamara álláspontja? Akkor mondja meg

nyíltan. A két magatartás gyermekes játéknak véget kell vetni.

A kérdés önként adódik: ha a cuzista pofonok nem Landau arcán, hanem mondjuk a Maniu, a Duca, a Lupu, vagy George Bratianu arcán csattantak volna el, akkor is semmis maradt volna a szavazat? Vagy még egyszerűbben: ha Landaut Popescunak, vagy Jonescunak hívták volna, akkor is lettek volna tartózkodások a szavazástól, vagy kizárás elleni szavazatok?

Tudni akarjuk tehát, hogy vajjon a kamara kupolájáig is elérnek azok a metódusok, amelyekről úgy tudtuk, hogy csak vásártéren van a helyük?

A szavazást megismétlik. Pontos választunk lesz tehát erre a kérdésre. És mindenki egyszer és mindenkorra le fogja vonni a megfelelő konkluziókat.

Ami súlyosabb az inzultusnál is... A Lupta következőképpen kommentálta az első szavazást:

„Néhány nappal ezelőtt Adam és Robu cuzista képviselők rátámadtak a kamarában Landau zsidó képviselőre, földreterpték és megverték. Ép úgy, ahogy ez egy külvárosi kocsmában történik, amikor két csavargó alaposan beszél és úgy vélik, hogy egy harmadik a tulsó asztaltól görbén nézett rájuk. Vadállati gesztus ez, mondanunk sem kell, menyire lealacsonyítja a parlamentet. A politikai harcok nálunk mindig eléggé erőszakosak voltak. Sértések, botrányok akadtak mindig. De ha efféle nemtelen támadások történtek, ritkán, nagyon ritkán, ugy a szankció mindig azonnali volt és drasztikus. Ezért csodálkozunk azon, hogy ötven képviselő a kizárás ellen szavazott volna. A szavazás ma megismétlé-

„Mussolini a legkényesebb állami pozíciókat zsidókkal tölteti be”

H. R. Knickerbocker beszélgetése Mussolinival a krízisről

Róma, szept. 30. H. R. Knickerbocker, a neves amerikai újságíró itáliai útján eljutott Mussolinihez, akit épúgy, mint előzőleg Európa többi kiválóságait, megszólaltatta a világkrízisről. Mussolini nyilván nem minden célzás nélkül, azzal kezdte nyilatkozatát, hogy ellensége az autarchiának. Nincs a kulturvilágnak egyetlen országa sem, amely ne lene ráutalva akár nyerstermény, akár ipari cikkekből, amelyek más országokra. Az ilyen abszurd autarchia elháríthatatlanul redukálná a gazdasági élet intenzitását, esőkkenne a termelés, összezsugorodna minden életnivó, ami végeredményében a mai nyomornak fokozását jelentené az egész világon.

Mussolini ezzel nyilvánvalóan arra célzott, hogy neki semmi köze a német nemzeti szocialisták programjához, amely az autarchiát tüzte lobogójára. Mussolinj egyébként is — írja Knickerbocker — nem vállal semmiféle közöséget Hitlerrel, jóllehet Hitler asztalán ott áll Mussolini kicsiny bronzszobra. A német fasizták hajtóvadászatot rendeznek a zsidókra, míg Mussolini a legkényesebb állami pozíciókat a zsidókkal tölteti be. Mussolini elítéli a gazdasági elszigetelődést és azt vallja, hogy a krízis enyhülését a nemzetközi kereskedelem megindulásától várja. Hitlernek tíz éves ellenzékiéskedés áll a háta mögött, míg Mussolini tíz év óta csinálja aktíve Olaszország politikáját.

— A mai krízis — mondotta Mussolini — terjedelmében és a fenálló gazdasági akció arányában a legnagyobb, amit a világtörténelem ismer. De nem kell kétségbe esni, mert ezzel szemben áll az államok jobb megszervezettsége és az ipar és közlekedésügy teljes kiépítettsége.

Mussolini hozzátette, hogy a mai em-

UJ ÉV

Uj árak:

Siposnál mintás férfi zockni	Lei 20.—	csak Siposnál
Siposnál cerna férfi zockni	Lei 32.—	csak Siposnál
Siposnál prima női harisnya	Lei 23.—	csak Siposnál
Siposnál női flor harisnya	Lei 37.—	csak Siposnál
Siposnál női selyem harisnya	Lei 39.—	csak Siposnál
Siposnál valódi G. B. L. harisnya	Lei 77.—	csak Siposnál
Siposnál valódi Adesgo harisnya	Lei 100.—	csak Siposnál
Siposnál oxford férfi ing	Lei 123.—	csak Siposnál
Siposnál popelin ing 2 gallérral	Lei 147.—	csak Siposnál
Siposnál kemény férfi gallér	Lei 22.—	csak Siposnál
Siposnál mosható szines zsebkendő	Lei 8.—	csak Siposnál
Siposnál női keztyü	Lei 27.—	csak Siposnál
Siposnál női bőrkeztyü	Lei 97.—	csak Siposnál
Siposnál női és férfi ernyök	Lei 20.—	csak Siposnál
Siposnál női és férfi ernyök	Lei 157.—	csak Siposnál
Siposnál gyermek-szvetter	Lei 55.—	csak Siposnál
Siposnál női szvetter	Lei 150.—	csak Siposnál

SIPOS csak egy van

CLUJ, Cal. Regele Ferdinand 8. Telefon 7-20.

dik és reméljük, hogy a kamara becsületére való tekintettel megérdemelt büntetést fognak kiszabni a két cuzistára, akik több ízben bizonyították, hogy egyetlen parlamenti argumentumuk az ökor és a bunkosbot. Mit akarnak a képviselők? Azt, hogy a verekedést vezessék be a kamarába? Az ötven pro-szavazat még súlyosabban tünik előttünk, mint a két cuzista brutalitása.

Ilyen hangon ír a bukaresti sajtó és valószínűleg ezeknek az energikus hangu cikkeknek nagyrészt volt abban, hogy a második szavazás már nem maradt semmis.

emelése ilyen módon átokká vált. De remélni lehet, hogy ez nem fog sokáig tartani és megfelelő szociális átcsoportosulással, takarékoszággal, stabil valutával, az államok közötti szerződések respektálásával visszanyerhetjük régi nyílvontat. Feltétlen szükség van arra, hogy az egyes államoknak legyen erejük egyes érdekcsoportok monopol igényeivel szembehelyezkedni. Ezeknek a csoportoknak az elbizakodottsága már olyan, hogy az államhatalommal is ki kezdenek. Könnyen tehetik, mert a konkurenciát tönkretették. Ezeket a trösztöket az államnak nagyon is ellenőriznie kell, mert különben minden ország lakossága nagyon el fog szegényedni.

— Itália — mondotta az olasz miniszterelnök — az osztályharc ellen azal védekeznek, hogy erősen megszervezte a termelés és fogyasztás szövetkezeti rendszerét. Ez lehetővé tette a kormányoknak olyan törvények elfogadását és olyan rendeletek kiadását, amelyek a lakosság minden osztályának érdekeit egyképpen kielégíti. A fizetéseket csökkentették, de ugyanakkor az ipari cikkek, az élelmiszer és a telek árai is olcsóbbak lettek és pedig kormányintervencióra. A kormány sokminden eszközzel igyekezett a krízis ellen harcolni: közhasznú üzemek támogatásával és közmunkák beindításával.

Háztetőkön szökött meg egy devizacsalo a rendőrök elől

Breslau, szeptember 30. A breslaui rendőrség tegnap házkutatást tartott Max Saper kereskedő lakásán. A kereskedő ellen az a gyanu merült fel, hogy néhány hét óta nagyarányu deviza-sibclásokat végez. Saper Lengyelországba utazott, ahol német részvényeket és devizákat vásárolt alacsony kurzuson, behozta azokat csempész uton Németországba, ahol a berlini tőzsde és a német bankok segítségével jó áron eladta. A csempészés kitünően ment mindaddig, amíg Saper cinkosai, akik a vélt részvételést nem kapták meg, fel nem jelentették a

főcinkost, aki pár nap alatt kétféle márkát (8 millió lejt) keresett ezen az üzleten.

A házkutatás alkalmával Sapernek sikerült egérutat vennie, felfutott a háztetőjére és innen a szomszédos házba, ahonnan ügyesen leereszkedett és észrevétlenül eltűnt. A rendőrség körözölevélet adott ki ellene.

HIRDETÉS AZ ÜZLET LELKE:
HIRDESSZEN AZ UJ KELETBEN

ארץ ישראל אתרוגים

Ezennel közhírré teszem, hogy a zsidó termelőktől származó Palásztinai

אתרוגים לולבים והדסים

olcsó árusítása folyó hó 3án (hétfőn) megkezdődik úgy nagyban, mint kicsinyben. Postai megrendeléseket azonnal pontosan eszközlök.

Sürgőnycim: GLASNER Cluj, Mihai Viteazul 37.

Uraim! Gallérjai tovább tartanak, ha a „Cristal” mossa különös gonddal

Birobidzsán

I.
Amikor az oroszországi proletáriátus hatalomra jutott, a kommunista párt zsidó szekciója azt mondta, hogy a zsidókérdés önmagától fog megoldást nyerni Szovjetországban. Összességüknek kollektív problémáival egyetemben és automatikusan esik bele az általános gazdasági és szociális feladatok tömkelegébe. Ami egyet jelentett azzal, hogy nincs speciális zsidó probléma és a zsidók életkérdése azonos a többi népekével. Amikor a zsidók deklaszálódása ijesztő méreteket öltött, ez volt a jelszó: „Mindenki vegyen magának annyi földet, amennyit meg tud művelni!” Minden terv szerűség nélkül, ösztönyszerűleg. Az oroszországi Poale Cion, a nemzeti alapon álló zsidó munkásság már ekkor felemelte szavát a szertelen elgondolás ellen és a deklaszált zsidók tervszerű kolonizálását követelte. Azokat, akik ezt az állás-pontot képviselték a hivatalos „zsidó” állásponttal szemben és hozzáálltak a telepítéshez, ellenforradalmároknak, men-sevikieknek bélyegezték és sokan közülük száműzetésben sanylették meg pozitív állásfoglalásuknak nyílt hangzatát.

A legjellemzőbb azonban az, hogy Lenin, Kalinin és Molotov igaz megértéssel kezelte a zsidó nemzeti követeléseket, sőt a Palesztina-centrikus cionista mozgalmat is. Trockij is a kormány zsidó tagjai, valamint a zsidó szekció volt az, amely mereven elzárkózott a zsidóság területi koncentrációja és a zsidó nemzeti követelések elől. Stalin például már 1918-ban, amikor felállították a nemzetiségi nép-biztonságot és annak élére került, elvetette a zsidókérdés és a zsidók átcsoportosításának szertelen kezelését és a tervszerű zsidó kolonizáció megindítása érdekében szállt szóra. A zsidókérdés szisztematikus megoldása érdekében. 1921 szeptemberében újabb előterbe került a zsidókérdés, még pedig a nemzetiségi nép biztonság kezdeményezésére, de csak 1923-24 táján érlelődött meg az akkor még fel nem oszlott és a forradalom előtti Bundból alakult „zsidó szekció” berkeiben az a gondolat, amelyet eddig szüntelenül ellenforradalmának és utó-pasztikusnak deklaráltak: a tervszerű zsidó kolonizáció. Megkezdődött a más oldalról, főképpen cionista-socialista részről kezdeményezett dél-oroszországi zsidó telepítések támogatása és átvették a nagyszabású telepítési mozgalomnak a vezetését, amely a külföldi zsidó filantropia közismert támogatásával dolgozott az utóbbi évek folyamán.

1924-ben a „zsidó szekcióból” átalakult Komzet vette át a zsidó kolonizáció irányítását. Ukrajnában, Fehéroroszországban és Krimben indult meg a telepítés. A területi koncentráció és a népi erők egy helyre való tömörítése azonban még mindig „ellenforradalmi” és reakciós követelés volt a kolonizációs rezsim szemében. Szétszórt, összefüggés nélküli telepítést indítottak meg ezeken a területeken, amelyeknél ilyen körülmények között szó sem lehetett egy egészséges népi regenerációról, amely a szovjetunió többi nemzetiségeinél — azoknál, amelyek a cárizmus alatt nemzeti elnyomatásban sanylottak — és ennek nyomása alatt már-már elveszítették nemzeti karakterük elemi kellékait — teljes erővel folyamatban volt. És míg az összes többi nemzetiség a szovjet nemzetiségi politikájára folytán valóságos nemzeti reneszánszukat élték, a Komzet szétfolyó telepítések útján, minden nemzeti tartalomtól megfosztott módszerekkel látott hozzá a deklaszált zsidó tömegek mezőgazdasági kolonizálásához.

II.
Az oroszországi zsidó kolonizáció nagy eredményeket, de még nagyobb visszaeséseket mutat fel. 1927 júliusáig — a legnagyobb teljesítmények periódusában — 12.000 családot telepítettek le a Szov-

Fogorvosi rendelő
10 évi legjobb praksissal elköltözés miatt azonnal átadó Oradean. Érdeklődők: „Fogorvos” címre Rimanóczy szalodába írjanak.

jetunióban mintegy 330.000 hektár földterületen. Ezeknek majdnem a felét Ukrajnában, egyharmadát Krimben, a többiek pedig Fehér és Nagyoroszországban. Arthur Ruppín: Soziologie der Juden, 395. oldal. Ruppín, egyik 1928-ban megjelent cikkében leszögezi, hogy a hivatalos orosz közegek által rendelkezésre bocsátott adatok szerint a nemzeti agrárreform és a földek kollektivizálása révén, legfeljebb mégegyszer annyi zsidó családot lehet még letelepíteni ugyanolyan méretű területen: Krimben és Ukrajnában.

A filantropikus korlátok közé szorított, centrifugális kolonizáció azonban már az első években kimutatta nagy hiányosságait és azoknak a metódusoknak nagy hibáit, amelyek ellentmondásban állottak a zsidó élet követelményeivel és szükségleteivel. A zsidó telepések visszavándorlása csakhamar olyan méreteket öltött, amelyek egy csapásra kétségessé tették a telepítési mozgalom eddigi formájában való fentartásának célszerűségét. A kalinindorfi rajonban (Délukrajna) a legbuzgóbb kolonizációs tevékenység ellenére 1930 júliusában mindössze 22.000 zsidó telepes létezett, 1931 július 1-én pedig ez a szám 12.000 zsidóra zsugorodott össze. (Emesz, 1931 december 12). 1932-ben a kalinindorfi és stalinindorfi rajon, amelyek az ukrán zsidó kolonizáció sulypontjait képezték, az éhínség következtében a végső összeomlás fázisához érkeztek és most folynak különböző mentőkísérletek e két rajon mesterséges fenntartására. A visszavándorlás okait a jiddis-kommunista sajtó a kényszerkollektivizálásra, a kolonizációs hatóságok tehetetlenségére és indolenciájára, valamint az állam által alkalmazott gazdasági vezetők tulkapásaira vezetik vissza.

Ugyanez a helyzet azonban Krimben is. Itt a fenti jelenségekhez hozzájárul még az a körülmény is, hogy a telepéseknél igen nagy földterületeket osztottak ki megművelésre, amelyek jóval meghaladták munkaképességüket és erejüket. A Komzet ugyanis attól félt, hogy a krimi kormány, ahelyett, hogy években keresztül zsidó telepésekre várakozzon, a paragon heverő földeket orosz, ukrán, tatár, stb. parasztnak fogja átengedni és ezért sietett kiosztani az egész földterületeket. A nehézségekhez tartozik még az is, hogy a legrégibb telepeken is az ifjúság a városok felé gravitál és elhagyja a falut.

Ilyen körülmények között toldott előtérbe az a program, amelynek szószólói években keresztül az „ellenforradalmár” Poale-cionisták voltak és akiket erőszakkal taszítottak ki az oroszországi zsidók komplexumából, mert a zsidó tömegek problémáit csak területi koncentráció és nemzeti autonómia útján látták megoldhatónak.

A körünkben élő zsidó „forradalmárok”, akik a szocializmusban egy új asszimiláció katasztrófa-utját vélték felfedezni a maguk „Minderwertigkeitsgefühl”-jében, bizonyára csodálkoznak a fognak azon, amit H. Peczenik, az oroszországi jiddis-kommunisták egyik potentája ír az oroszországi zsidókérdéssel kapcsolatban:

„A zsidókérdés megoldása, amely a szovjetkormány általános nemzetiségi politikájába inkadrálódott és a szovjet-állam egész szociális műveinek ügye lett, csak a nemzetiségek területiális és kulturális autonómiája alapján, az összes nemzetek és nemzetiségek teljes egyenjogúsága jegyében nyerhet megoldást a Szovjetunióban”.

III.
Ez a felismerés vetette felszínre a területiális kérdését. És aki első volt ebben a felismerésben, az megint nem zsidó volt: Kalinin, a Szovjetunió elnöke. 1928 március 28-án a Szovjetunió központi végrehajtó bizottságának elnöksége rendeletileg közölte a távolkeleti Birobidzsán kapuit, azzal a tervvel, hogy ott zsidó nemzeti közigazgatási egységet létesítsenek.

Kalinin proklamációja pozitív nemzeti programot ad az oroszországi zsidóság-nak és ez az orosz Balfour-deklarációnak nevezhető dokumentum mindössze ahhoz köti az autonóm zsidó nemzeti köztársaság proklamálását, hogy Birobidzsáni zsidó bevándorlók száma legalább egy re-

latív arányban erősebb kisebbséget képezzen a többi ittlakó kisebbségekkel szemben (oroszok, kozákok, koreaiak, goldok, stb.), akik mindössze 32.000 lelket számlálnak ezen a területen. Kalinin egyik későbbi nyilatkozatában kijelentette, hogy a köztársaság proklamálásához 15.000 zsidó is elegendő.

A Birobidzsáni telepítésnek egy igaz gondolat képezi az alapját. A zsidó területiális felépítését, a zsidó nemzeti autonómia létesítését, vagyis egy olyan nemzet-politikai koncepciót vettek alapul, egy olyan politikai bázist, amit tiz eszten dőn keresztül sovinsztának, reakciónak pécsettéltek meg és mint ilyet, mereven elutasítottak.

Kalinin elgondolása és programja kétségtelenül becsületes irányú kezdeményezés, amely alkalmas az oroszországi zsidó ság szükségleteinek kielégítésére. Az a gyakorlati politika és az az irányelv azonban, amellyel a Komzet vezeti ezt a kolonizációt — már eleve bukásra ítélt ezt az igaz gondolatból fakadó elgondolást. Mert nemzeti tartalom, népi regenerálódás és a népi élet minden nemzeti kritériumait kimerítő életprogram nélkül nem lehet évezredek óta elnyomatásban és abnormális életmódban tengődő néppel országot, államot építeni. Ha nincs egy eszmei tartalom, egy életprogramot adó reális határerő, amely sivar területekre lépő első uttorókat minden áldozatra és önfeláldozásra kész pionirokká avatja, ha csupán azzal a gondlattal, azzal a programmal lépnek erre a vad, idegen földre a zsidók, hogy itt egy, az eddignél jobb vagy rosszabb egzisztenciát teremtsenek a maguk számára és emellett nincs ami átértesse velük annak tudatát, hogy ők: népük és testvéreik, gyermekeik és az utána következő generáció jövőjének építéséhez látnak hozzá — akkor egészen természetes valami, hogy a zsidó telepes, aki egykedvűen, csak azért, mert hívják, csak azért, mert úgy sincs már veszteni valója, jön Birobidzsánba: hátat fordít ennek a földnek és otthagyja abban a pillanatban, mihelyt ez a föld, ez az út nem váltotta be teljesen az ő várakozásait.

IV.
Kétségtelen, hogy a Birobidzsáni vállalkozásnak nagy politikai perspektívái vannak. A Birobidzsáni telepítés célja ugyanis a Mandzsúria felőli szovjethatár biztosítására van számítva. A cári kormány is kísérletezett ebben az irányban, természetesen nem zsidókkal. Ezek a próbálkozások meghiúsultak. A gazdasági lehetőségek azonban rendkívül soványak. Magában a kommunista pártban is nagy nézeteltérések dühnek ebben a tekintetben, de általános a megítélés abban az irányban, hogy a megélhetési lehetőségek, az éghajlat, a föld, stb. rendkívül kedvezőtlenek. És ehhez hozzájárul még az a hatalmas távolság is, amely Birobidzsánt elválasztja a világtól. 10.000 kilométerre esik Moszkvától és 1000 kilométerre Wladiwostoktól.

Ezek a természetadta nehézségek és a kolonizációs szisztéma hiányosságai és nagy hibái együttesen súlyos arányokban jut kifejezésre a Birobidzsáni telepítés silány méreteiben és az annál sokkal nagyobb méretű visszavándorlás szüntelen folyamatában.

1928-ban a telepések 48 százaléka, 1929-ben 63 százaléka hagyta el Birobidzsánt, a leendő „zsidó köztársaságot”. 1930-ban mindössze 2700 zsidó volt az országban és az erre az esztendőre előirányzott 3000 zsidó kolonizálásából csak 10 százalékat tudták megvalósítani. (A. Ruppín: Soziologie der Juden.) Az ötéves tervben 1933-ra 50.000 zsidót kontelálták és ma, 1932-ben: alig 5000 zsidó él Birobidzsánban. Az „Oktjaber” 1931 december 31-ki számában azt írja, hogy „a visszavándorlás, amely 1928-29-ben 70 százalékra rugott, az utolsó évben 25 százalékra csökkent”. Hogy mennyiben igazolódott be ez, erre elegendő annak leszögezése, hogy 1932-re 16.000 zsidó telepést irányoztak elő és ebből ma alig ötezer mutatható csak fel. Sokkal szomorubb képet nyújt azonban a mai helyzetről az a jelentés, amelyet a napokban készített el a Birobidzsáni helyzet megvizsgálására a fehéroroszországi kormány által kiküldött bizottság. Ez a jelentés nem mond sem többet, sem kevesebbet, mint azt, hogy a kolonizáció eddigi metódusai teljesen csődöt mondtak és hogy az ottani hatóságok közegek szabotálása folytán az éhínség és a hajléktalanság réme kergeti el az országból a zsidó telepéseket. Már pedig nyil-

HASZNOS TUDNI,
hogy **Schmidthauer**
termézetes **Ismandi**
keserűvizében a természetnek hatalmas gyógyító ereje érvényesül.
Utasítás minden palackhoz mellékelve.
Kapható mindenütt!

vánvaló, hogy ha rövid időn belül nem sikerül egy nagy tömegtelepítés megvalósítása, egy politikai szempont, amely pillanatnyilag kedvezően befolyásolja a kolonizációt, szükségszerűen annak akadályává fog átváltozni. Ha a zsidókhoz fűződő remények szertefoszlanak, mint ahogy szertefoszlottak a cári kormány várakozásai az ukránok és nyugati oroszok Birobidzsáni telepítése kapcsán. — ugy Birobidzsánban a már ott bennlakóknak számító nemzetiségeket fogják kolonizálni.

Kommunista körökben egészen nyíltan beszélnek erről. (Otto Heller: Untergang des Judenthums). Ezen a helyzeten pedig mit sem változtat a Birobidzsáni Balfour-deklaráció, a CFK elnökségének határozata.

V.
Befejezésül még csak ennyit: minden olyan kísérlet, amely a zsidó nép gazdasági-szociális strukturájának gyögyítését és produktívizálását célozza, jóindulatú megértésre talál a zsidó nép ama részénél, amely a cionizmuson keresztül a zsidó népi regenerációt, a zsidó nép területi koncentrációját és gazdasági átrétegzését tűzte ki célul maga elé. Az oroszországi zsidókérdés fejlődési fázisaiban a cionista ideológia fokozatos beigazolódását látjuk. A forradalom beigzölme óta, amikor teljesen elvetett, „reakciónak” és ellenforradalmának beállított valami volt a cionizmus, a szovjet zsidópolitikája — szükségszerűen magává kellett hogy tegye a cionizmus két alapvető tételét: a zsidó tömegek kolonizálását és a területi koncentrációt, amelyeket években keresztül mereven elutasítottak. De éppen a Birobidzsáni gyakorlat tapasztalatai igazolják, hogy pozitív életprogramot adó, nemzeti tartalom nélkül nem lehet országot építeni, nem lehet kolonizálni és nem lehet egy népet meggyógyítani. A zsidó nép csak akkor lesz egészséges és valóban egyenjogusított tagja a népek társadalmának, ha rendelkezni fog mindazokkal az attributumokkal és adottságokkal, amelyekkel minden más nép, egy kapitalista, mint a kommunista társadalomban él és élni akar. És ez az autonóm népi élet, az önálló termelési lehetősége, a tiszta, eredeti népi kultúra autonómizálása, annak összes intézményeivel és politikai tényezőivel. Ez adta meg azt a hatalmas erőt a cionista mozgalomnak, amely embereket emberfeletti áldozatokra tett képessé, amely egy egész népi életre szóló eszme erejével a népet, a nép tagjait és uttoróit a földhöz köti, a földhöz, amelyről tudja, hogy nemcsak a maga, hanem egész népe jobb jövőjének zálogát, évezredek ígértét és reményességét jelent, amelyet a legnagyobb nyomorúság idejében sem hagyott el, hanem moocsárlásban is építette azt, mert érezte a ránehezülő nagy felelősség tudatát. A népek és a földnek eme összekötő ereje, ez az érzés, ez a tudat adta nekünk a chalucokat, azt az ember-alapot, amely kizárta tette a palesztinai zsidó kolonisták visszavándorlását, amely a Birobidzsáni reményesség legsúlyosabb jellegzetessége. Azt az alapot, amely Birobidzsánból hiányzik és amely nélkül sohasem épülhet fel: Zsidóország, sem kommunista, sem kapitalista alapon.

Danzig Hillel

SZÍNHÁZ-FILM MŰVÉSZET
Szinkör-Mozgó műsora
Szombat 3, 5, 7 és 9 órakor:
Vasárnap 3, 5, 7 és 9 órakor:
Hétfőn 3, 5, 7 és 9 órakor:
A nőorvos. Megrágadó, izgalmasan érdekes társadalmi dráma. A főszerepekben: Warner Baxter, Joan Bennett és Várkonyi Mihály. És az új hangos kísérőműsor.

DR. KOHA
CH
Mielőtt tu
fognék, szükse
megjegyzést
captatio bene
gyam, mind B
1. Ha volna
latok sodrában
megcsömörölve
elvezette vo
bármilyen na
tudván benne
ságot, vagy k
— akkor arra
mel e sorokat
Bialik 1891—
kozásu verseit
ges nacional
élte. Nagy iga
tövel szemben,
eszmeáramlatai
uralkodó-szmé
tet mondani k
2. Ha másrés
gyar nacionaliz
volna elmerülv
dést érezni se
vagy héber, ak
el türelemmel e
tolóra, hogy az
ment át a term
asszimiláció an
a nyugat-európai
ment, hanem mé
lomig a maga t
ságában és ez
sebség a maga
ban. Eppen ezé
sóm, aki immár
sors mostohaasá
ugyis mint zsid
idegenkedést eg
sorsban élt köl
ben.
E két megjeg
rátérek témámr
Bijlik a legje
költő. Született
adatait mellözöm
érdekelnék az ol
közöttük és Bial
taktus. A mi zsi
— illő tisztelet a
egyebet sem tud
Egyelőre tehát
nak a következő
Oroszországban
gény szülőktől, m
lával, mint köny
fésével keresi ken
Végigszenvedve a
küzdelmes életét,
idején kevés hja
ték. Elmenekülve
metországbn val
letelepedett Ere
Aiviyan él, abba
telken, amelyet
Kajemeth vagyoná
zeti ajándékként
léül. Megadatott
és lelki győtrődés
ez a szép elégtéte
Nem tartozik a
Költevényeinek
tesz ki egy kötet
világháboru előtti
1910-ig. Azután e
szas hallgatásáról
és kritikáival, min
tinszki néhány év
Morgenzeitunk egy
magyarazza, hogy
évek óta költői to
hétköznapi munká
iratok szerkesztésé
amit más is elvég
megállapítja, hogy
mert népe nem ha
nagy költőhöz nem
lanul ébresztő sz
olyan néphez, ame
ne halljon és szem
lásson.
Lirikus költő; m
nyalásu ódának és
nak. Epikus tárgy
egynehányat.
Külön csoportot
köréből vett ragyo
hallatlan szolgálato
lélek felrészítésére
gőjébe — a chedere
fényt és ragyogást
köznapi szomorú
tette a természet ü
dagságát és megtör
költészet borogós,
erdei maradak cs
patakok csobogásán
ben dülő zivatarok

Nyaralásból hazatérők első útja Czinkhez vezet, hogy ruháit kevés pénzért rendbe tegye

DR. KOHÁNYI REZSŐ:

CHAIM NACHMAN BIALIK, A NEMZETI KÖLTŐ

Mielőtt tulajdonképpen tárgyamba fognék, szükségesnek tartom, hogy két megjegyzést előrebocsássak, amolyan captatio benevolentiae-félt, mind a tárgyam, mind Bialik javára:

1. Ha volna valaki, aki az eszmeáramlatok sodrában odáig jutott volna, hogy megcsömörölve mindenféle sovínizmustól elvesztette volna hitét és érdeklődését bármilyen nacionalis téma iránt, nem tudván benne egyebet látni, mint elfogultságot, vagy legjobb esetben romantikát — akkor arra kérném, olvassa el türellemmel e sorokat és vegye fontolórára, hogy Bialik 1891—1910-ig írta nemzeti vonatkozású verseit, tehát amikor a tisztességes nacionalizmus hochkonjunkturáját élte. Nagy igazságtalanság volna a költővel szemben, ha kiragadnók őt kora eszmeáramlataiból és így későbbi kor uralkodó-eszméi alapján akarnánk ítéletet mondani költői munkássága felett.

2. Ha másrészt volna valaki, aki a magyar nacionalizmusban oly mértékben volna elmerülve, hogy nem tud érdeklődést érezni semmi iránt, ami jiddisch vagy héber, akkor arra kérném, olvassa el türellemmel e tanulmányt és vegye fontolórára, hogy az orosz zsidóság sohasem ment át a természetes és mesterséges asszimiláció ama processzusán, amelyen a nyugat-európai országok zsidósága átment, hanem megmaradt egész a forradalomig a maga természetes öserejű zsidóságában és ezzel együtt, mint népi kisebbség a maga szomorú mostoha sorsában. Eppen ezért remélem, hogy t. olya sors, aki immár duplán érzi a kisebbségi sors mostohaságát, ugysis, mint magyar, ugysis mint zsidó, nem érezhet lelkében idegenkedést egy ugyancsak kisebbségi sorsban élt költő munkásságával szemben.

E két megjegyzés előrebocsátása után rátérek témámra:

Bialik a legjelentékenyebb élő héber költő. Született... Nem, az életrajzi adatait mellőzöm, mert ezek csak akkor érdekelnek az olvasómat, ha már volna közöttük és Bialik között némi lelki kontaktus. A mi zsidó közönségünk azonban — illő tisztelet a kivételnek, — fájdalom egyebet sem tud B-ről pusztá nevével.

Egyelőre tehát jegyezzük meg magunknak a következőket: Bialik, aki a cári Oroszországban született, nagyon szegény szülőktől, ma 59 éves. Mint író tollával, mint könyvkiadó könyvek terjesztésével keresi kenyerét mind a mai napig. Végigszelvéve az orosz zsidók ismert küzdelmes életét, a Denikin-pogromok idején kevés hija volt, hogy ki nem végezték. Elmenekülve Oroszországból és Németországban való rövid bolyongása után letelepedett Erec-Jisraeleben. Ma Tel-Avivban él, abban a házban és azon a telken, amelyet a zsidó nép a Keren Kajemeth vagyonából juttatott neki nemzeti ajándékként halála és szeretete jeléül. Megadatott neki sok sok nélkülözés és lelki gyötrelme ellenében az Életnek ez a szép előgéte.

Nem tartozik a termékeny költők közé. Költeményeinek jubiláris kiadása alig tesz ki egy kötetet. A nagyobb rész a világháború előtti időből való 1891—1910-ig. Azután elnémetült költőnk, Hosszas hallgatásáról többet irtak barátai és kritikásai, mint költeményeiről. **Jabotinszki** néhány évvel ezelőtt a **Wiener Morgenzeitung** egyik tárcájában megmagyarázza, hogy miért pihenteti B. már évek óta költői tollát és végez ehelyett hétköznapi munkát: tankönyvek, ifjúsági iratok szerkesztését, régi írók kiadását, amit más is elvégezhetne. **Jabotinszki** megállapítja, hogy B. azért hallgatott el, mert népe nem hallgatott szavára. Egy nagy költőhöz nem méltó, hogy szakadatlanul ébresztő szavakat intézzen egy olyan néphez, amely fülét befogja, hogy ne halljon és szemét behunyja, hogy ne lásson.

Lirikus költő; mestere a profétai szárnyalású ódának és a sötét festésű elégiának. Epikus tárgyú költeményt alig irt egynehányat.

Külön csoportot képeznek a természet köréből vett ragyogó leírásai, amelyekkel hallatlan szolgálatot tett a beteg zsidó lélek felrészítésére. A ghetto elzárt levegőjébe — a chederekbe jesivákba — napfényt és ragyogást csempézett. A hétköznapi szomorú hangulatába bevittette a természet üde szépségét és gazdagságát és megtörte a középkori héber költészet borogós, gyászos csendjét az erdei maradak csicsérgésének, a hegyi patakok csobogásának és a rengetegekben dúló zivatarok zugásának költői raj-

zával. Ilyenmód verseivel, valamint üdénépdaival — amelyekkel az akkor még nem létező népdalköltészetnek akarta utját egyengetni, felrázta esélettségéből a zsidó lelkeket, amennyiben megmutatta (a Fény, a Tó, a Nyár dalai és a Téli dalai) idetartozó pompás versciklusai. ban, hogy a tavasz és a nyár nemcsak a szefira 7 hetét, nemcsak a „3 Wochen“ panaszos sirásait és az Elul hó sófár heteit tartogatták számunkra, hanem sokkal különb szépségeket is, arnyas erdők és virágos rétek napfényes ragyogását, amiről a hétköznapiok gyászába merült vallásos zsidó lélek tudatosan lemondott.

Feladatomban leegyszerűsítése céljából mellőzi fogom költészetének ama külön csoportjait és kizárólagosan ama verseivel szándékozom foglalkozni, amelyek a nemzeti líra fogalma alá tartoznak. Tudatosan kerülök a hazafias költészet kifejezését egy olyan költővel szemben, aki nek a cári Oroszország sosem volt hazája és „Erec Jisraele“ még nem volt hazája.

Lássuk már most, hogyan jellemzi a költő önmagát: **Izrael dala c. költeményében** ezt mondja:

Nem születtem fegyver dalosának,
Kard és lant közül a lantot választottam.
Boldog, kinek fegyvere a munkás kalapácsa,
és jaj a költőnek, ki érdemtelenségre pazarolja dus élte kincsét!
Mert mi a föld dala? Hervadt virág, melyre harmat nem hull;
kognintus, melyet befut a pincepenész.

Dalom című versében maga meséli el, hogy látva szüleinek hallatlan nyomorát, a **tücsöktől** tanulta meg a dal mesteriségét és a **sóhajtatást**, amely oly sűrűn ismétlődik verseiben, azzal a falat kenyérrel nyelte magába, amit földhöz ragadt szegény özvegy édesanyja kora hajnalban dagasztott végtelen sóhajtasok között. Még egy harmadik költeményét is ismerjük, amelyben „magáról“ megállapítja: **Lo Zachiti baor min hahefkar**. (Nem szabad forrásból merítenem a fényt) hogy verseinek melegítővilágító szikráját nem a fény szabad forrásából, a napból merítette, se nem örökölte, kölcsön sem kérte, másoktól sem lopta, hanem önnön szíve sziklájából pattantotta ki nagy fájdalmak és szenvedések pörölycsapása alatt s a rimkebe foglalt szikra valahányszor lángba hozta testvérei szívére, e tüzet mindannyiszor önnön verével és zsirjával kellett megfizetnie.

Ha költészetének tárgyát vesszük szemügyre, könnyű megállapítanunk, hogy ugyanazok az érzelmek és gondolatok, amelyek a szétszóródás zsidóinak lelkét betöltötték, ugyanazok foglalkoztatják költői lantját is. A mi 2000 éves nosztalgiaink Palesztina iránt; a megváltás vágya és reménye; a galuth élet és örökös vándorlás tengeri nyomorúsága és céltalansága; a kétségbeesés és vizsgálat, a tetlen Luftmensch vágyódása produktív munka után; megemlékezés nagyjainkról; nagy nemzet szerencsétlenségei gyászja és megkönyözése; elkeseredés a közönyösökkel és felháborodás a renegátokkal szemben és újabb mindezzel ellentétben a **megújulás** gondolata és a megvalósulás lázas álmái, színes elképzelései: ime a témák, amelyeknek költői visszhangját Bialik verseiben is megtaláljuk.

Egy szétszóródott nép sovársága elveszett édené után mindig megható és tisztelretelmű, megható mindaddig, míg nincs mögötte e revanche bosszuérzése és az a vágy, hogy az elnyomott elnyomóvá váljék. Ezt a tiszta emberi érzést szövegeiben meg Bialik **A madárhoz c. elégiájában**:

„Légy üdvözölve kis madár — köszönti az Erec-ből visszatért vándor-madarat — és dalolj, mesélj az örök nyár honáról! Megszaporodtak e ott is bajok és testvéreim, kik oly távol és mégis oly közel hozzám, sejtik-e, hogy mennyit szenvedtek? Mit üzen a Sáron, a Kármel, a kékvízű Jordán? És a Chermon-hegye, hullatja e oly sűrűn harmatát, mint ahogy én ontom könyveim? S mi hir dolgozó testvéreim felől? Kik könyvek közt vetnek, fognak e aratni vidágra? Az én lelkem csak panasszal teli, Könyveim forrása kipadát, telve már a könnyek serlege és fájdalom nem enyhül. Térj vissza hát honodba kis madár, hogy ne kelljen

könyvezned sorsomon és legyen vidám dalod.

Amint láttuk, az előbbi költeményből Bialik művészién kapcsolja egybe a maga egyéni élményeit népe kollektív érzelmeivel. Még meghatóbb „Igerel Ktana. Level a száműzetésből“ c. és az Erec-ben élő öccséhez intézett költői levele, amelyből az előbbi megfigyelés még jobban ki-világlik:

„Széles buzaföldek és szabadság az ösök földjén... van e oly boldog, mint te?! En meg szégyemben éhezem, mint kivert kutya, vagy mint tévelygő nyáj, elzárva virágos réttől, kövér legelőtől, akivel senkiesem törődik, csak mig gyapját, zsirját és husát elszedik.

De Te, oh boldog, ha keményen is dolgozol, csak Isten akarata szerint teszed! ki a munkát megparancsolta. Fáradozásod nem hiábavaló, még megéred munkád gyümölcsét, nem úgy mint én, kinek tövis aratásom, vagy polyva, mit széthord a szél. Szomszédaim szemében tüske vagyok. Eitem szüntelen bolyongás, küzdelmem szélmalomharc, vagyonom homokra épült ház. Hajdan még hinni tudtam szenevedéseimben és igazoltam megpróbáltatásom vesszejét. Gondolom: Azt sujtja Isten, kit nagyon szeret. Hittem a könnyekben és a bójtben, az imákban és I. nevének megdicsőítésében. Ősi legendák elfelejtették, színes álmok elaltatták a fájdalmat. De hitemet ki kezdte a moly, bizodalmamat megörölte a szu. „Hajtsd meg fejed! Kedves legyen a járom!“ Miért? Minek? Mi haszna, ha bolyongok, kinek kell áldozatom?

Oh, bárcsak visszaadnák szabadságom, hogy felépíthessem lelkem és országom romjait, hogy szárnyat bontsanak elfojtott energiáim, hogy újfent megittasulva a föld szagától — mint egykoron gyermekkoromban — és erőre kapva a fűszeres Sáron és Kármel levegőjétől, ismét felverhessem a Libanon cédrusait a szabadság dalával. De hol kékik tavaszom? Hisz körülöttem minden csak fagy és téli szürkeség, mintha a természet is megváltoztatta volna rendjét. Nincs itt reménység, Őcsém! Mit remélhet a galamb a sas karmai közt? Csodák már nincsenek! Egyetlen vágyam, egyetlen vigaszom őseim szent röge, hol új reményként új bimbók sarjadzanak. O boldogok, kik várni tudnak! Dolgozz és tőrj hát Őcsém, Isten nevében!

Bialik, aki természetesen már kezdetől fogva felcspott az ujjászületés katonájának és ma is egyik sarokpillére a nemzeti mozgalomnak, a 90-es évek közepén írja legszebb nemzeti odáját. 1894-ben írta **A nép áldása** című odáját, új hitet és lelkesedést öntve a kiszikkadt zsidó szívekbe:

Oh bárcsak megerősödnének a karok,
amelyek átölelve tartják honunk szent-rögét.
Félre a csüggedéssel! Vidáman, váltvetve
siessetek

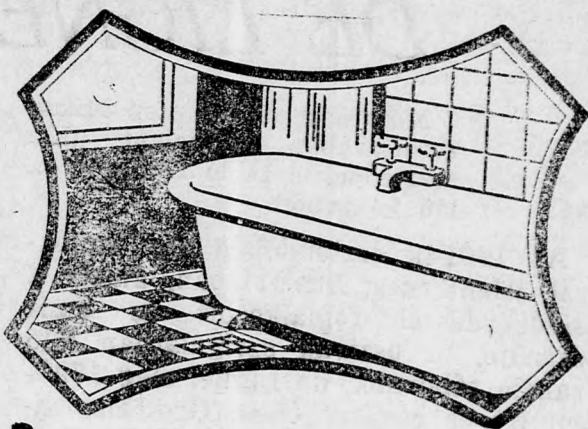
népünk oltalmára!
Mí számon tartjuk könnyeitek;
szent előttünk minden cseppje,
mi adományképp hull friss harmatként
Izrael elfáradt lelkére.
Ha nem is a falakat, csak az
alapot raktátok, munkátok már
nem hiábavaló; kik utánunk
jönnek, majd folytatják az
épitést.

Mi a mérő zsinorok népe vagyunk!
Mérő zsinorral a kézben fokrolfokra
épitésétek fel a pusztaságokat,
míg óceántól-óceánig megbámolják, mint
művelt a népek törpe vándora.
Senki se mondja, hogy kevesen vagyunk,
aki a keveset nem becsüli, mire becsüli
önmagát?!

Siessetek hát népünk megmentésére,
készítsétek az ekevasakat, míg hegyek
irmáról
elhangzik az isteni szó! fel, előre!

Kétségbeesett pesszimizmusa a zsidóság belső rothadása miatt egészen magasabbra tornyosul **Jóslás c. odájában** (1904), amelyben a saját magában élő látnokhoz intézi szavait:

Vesd ki szivedből, látnok az isteni szikrát és oltárodból a szent tüzhelyet és dobd a hitványaknak, hadd süssék meg rajta pecsényéjüket!
Mert képmutatón imát rebegve aj-

Ragyogó tisztaság a fürdőszobában!

Kedves VIM a kádat, cserép- és lémtárgyakat tisztítja, anélkül hogy megkarcolná.

VIM
mindent tisztít

kuk — a te fájdalom, a te reményeidet, — úgy tesznek, mintha oltárod romjai felé sietnének, hogy végül szét-szedve e romokat, a rajtuk talált ékességeket felosszák maguk között. S ha elégett szived megtalálják a törmelések között, a kutyáknak dobják martalékul.

Es törd el kalapácsod, mely oly sokszor sujtott kőszívekre, hogy vasa meghasadt és készíts belőle ást, amivel megássad sirunkat!

S a szót, mit Isten haragja ad akadra, ha még oly keserű, mint a halál, ha maga a halál, csak mondd ki bátran! Ládd, itt tapogatózunk, mint a vakok, a sötét éjjeiben, vezető, irányító nélkül és azt sem tudjuk, vajjon felkéle még napunk, vagy letűnt örök-re?! A zavar és bizonytalanság szörnű közöttünk! Nincs menekvés! Kihez kiáltunk, kihez imádkozunk? Isten átkát kinek a fejére káromoljuk? Nincs támaszuk. Nincs ut, melyen járjunk, erőnk elhagyott s az Egkek hallgatnak! De te, látnok, nyujtsd szóra ajkadat és legyen szavad keserű, mint a halál, a halál maga legyen és szólj eképpen: Mit félték a haláltól, hisz angyala már nyakunkon, zablája szánkban s míg játékos életkedvben szeretünk és mulatunk, ujjongva repülünk a sir felé!”

Mielőtt befejezem, kérdem, vajjon egyetemes emberi szempontból kevésbé értékes-e Bialik könnyei, mint bármely más költő könnyei?

Vajjon proletár szempontból kisebb könyörület és kevesebb jog az élethez illeti-e meg a népek proletárját, ez örök kisebbséget, mint bármely más elnyomott kisebbséget?

S ha Adyban oly szépen megfért a magyar bánat mellett a szláv és román bánat is, nem követhetnők e mi is őt e példaadásban, amikor saját bánatunk tör és ég felé? A reformáció kora óta magyar tradíció a zsidó és magyar bánat találkozása!

Es miért nem veszi tudomásul Bialikot az orthodoxy, legalább költészetének ama részében, amely valóban mélyen benne gyökeredzik az ortodox tradícióban? Vagy arra vár talán, hogy mint annyiszor, ezuttal is megismétlődjék az a szörnű méltatlanság, amelyet egyik nagy fiával Maimonidesszel szemben is elkövetett, akinek indexre vett könyveit, mig Maimonides élt, az orthodoxya elégette, de halála utn rehabilitálta műveit és a zsidó tudós legmagasabb piedestáljára emelte. Elképzelhető-e ilyen semmibe-vevés, bármely más egészséges lelkű nép részéről hasonló költőnagysággal szemben?

S ha helyesek e kérdések, lehet-e, szabad-e úgy felnevelnünk ifjúságunkat, hogy nevével egyebet ne hallott legyen Bialikról? Szabad-e ilyen könnyelműen, ily rövidlátón, ily felelőtlenül elherdálnunk nemzeti kincseinket? Kérem gondolkozanak ezen s ha sikerült önöket e kérdésben gondolkozásra készíteni, cik-kemmel elértem céloamat.

— A lipcsei állami főtörvényészék október 10-én kezd meg a porosz kormány alkotmányosságának kérdését. Berlinből jelentik: A lipcsei állami főtörvényészék október 10-én megkezdik a poroszországi főtörvényészék kormány alkotmányosságának vizsgálatát.

DE LIGNE HERCEG

Mutató a dr. Kupfer Miksa fordításában megjelent „Keresztények a zsidó fronton” című könyvből.

Az 1901-ik esztendőben egy emlékirat jelent meg Ausztriában, amely a zsidókérdéssel foglalkozott és amit szerzője, az osztrák szolgálatban álló francia tábornok, de Ligne, még 1797-ben írt és barátjának, Grotthus bárónak ajánlott. Ez az emlékirat a zsidókkal való rossz bánásmód miatt elítéli a keresztény társadalmat és szerzője szerint a zsidó népet, amely nép „a világ legrégibb nemessége”, meg akarja védeni. Megállapítja de Ligne, hogy soha és sehol sem szerették a zsidókat, különösen pedig ott nem, ahol nagyobb számban éltek. Itt lényegesen magasabbra csapott a gyűlölet lángja, mint ahol a zsidók száma elenyésző volt. Sajnos, még egy olyan szabadszellemű író is, mint Voltaire, gyűlöli a zsidókat de Ligne szerint Krisztus ellen is csak azért foglalt állást, mert Krisztus a Voltairtól utált zsidó népből származik. Tekintettel arra, hogy a keresztényeknek sem képességük, sem pedig akarattuk nincsen arra vonatkozólag, hogy a zsidókat jelenlegi helyzetükből felszabadítsák és új életfeltételeket teremtsenek nekik, a zsidókérdés megoldását más uton kell keresni. De Ligne szerint az egyetlen megoldás az lenne, hogy a törökországi zsidók közül valamelyik lépéseket tenne, „hogy a szultánnal befolyást nyerjen, mely befolyás révén Judea királysága visszaállítható és itt bizonyval jobban viselkednének a zsidók, mint egykor.” Meg van róla győződve, hogy „a jól nevelt zsidók, a bankárok, kereskedők és a nemességre emelkedtek, akik az európai fővárosokban laknak, nem akarnak majd Jeruzsálemből hallani és Palesztinába csak az egész kis vagyonnal rendelkezők fognak kivándorolni”. A zsidók kivándorlása révén azonban az Európában visszamaradt zsidók helyzete lényegesen jobb lesz, viszont a kontinens súlyos veszteséget szenved de Ligne szerint a nagy zsidó tömegek kivándorlása folytán. De Ligne a zsidóknak gazdasági és politikai helyzetét is részletesen eszeti. Mindezt elnyomatás és a kormányok részéről való rendszeres háttérbeszoritás a részük. A szegénység, a rossz táplálkozás, a rossz öltözködés az első pillanathoz megismerhetővé teszi őket és szerencsétlenségük azért oly nagy, mert „Isten kegyetlenségét népe kegyetlen minden nép kegyetlenségét eltűrni.” Alapjában véve azonban a zsidók mégis csak emberek, nem gyilkosok, nem is tolvajok, sőt ellenkezőleg még csak nem is nyers és nem is brutális emberek. Meg kell kisérelni tehát, hogy „egy államot, vagy biztonságot nyújtó otthont kapjanak és ebben az esetben azonnal megváltoznak és kifejlődnek.” Sajátságos, hogy az emberek csodálkoznak azon, milyen sok a család a zsidók között, de igazán nincs mit csodálni ezen, amikor egy minden oldalról szorongatott, mindenképpen megakadályozott nép az életösztön hatása alatt nem mindig legális cselekedetekre kényszerül. Legelőször magával a pápával kellene megbeszélni, mit lehetne a zsidók érdekében tenni.

Eltekintve azonban a zsidó állam tervezetétől, de Ligne pozitív javaslatokat tesz egy zsidó reform keresztülvételére. Azt követeli, hogy a zsidó negyedeket újjáépítsék, folyóvízzel és csatornákkal lássák el. A zsidókkal emberségesen kell bánni, mert közöttük igen sok a szorgalmas és karakteres ember. A pénz iránt való szeretetük és a vagyongyűjtésre való állandó törekedésük ellenére is, minden művészetre hajlamosak és egészen bizonyos, hogy a művészetek minden ágát a legmagasabb fejlődési fokra tudnák emelni. Látszólagos munkakerülésük csak az állandó üldözések eredménye. Csodálatlanul adózik le Ligne a zsidó nők bájának és szépségének, „amit nyomorban és jólétben egyaránt megőriznek.” De

Ligne nagy híve a vegyes házasságoknak, mert szerinte ez a fajok nemesítésére vezet. A legteljesebb mértékben elismeri a zsidók minden erényét; hogy nem iszásokok, mindig törvénytisztezők, hűséges alattvalók és nem bosszúállók. Legfőbb erényeik közé tartozik a népi szolidaritás, testvéreikkel szemben való segítő készségük és vendégszeretetük. Ha a zsidókat becsült és boldog emberekké tesszük, csak hasznot fognak hozni annak az államnak, amely helyzetükön javít. Gondoljunk csak arra, milyen annak az embernek a lelki állapota, aki bárhova is megy, „apró ölebek harapásától kell, hogy féljen, minden gyermek megriaszthatja, minden felnőt kigunyolja, a nők megvetik és végül a ház ura kikergeti.” Nem igaz az, hogy a zsidók munkakerülők, sőt ellenkezőleg, ő igen sok zsidót ismer akik a legnehezebb fizikai munkát is elvégezték, de még ami ennél is több, a kitarító vitéz katonák. Mint példát említi fel de Ligne a Potemkin hercegtől 1787-ben alakított zsidó kozákezeredet „Israeowski Kozakwadront.” A zsidókérdésnek a zsidó állam keretében való megoldása de Ligne nézete szerint már csak azért is lehetséges, mert a zsidók és Palesztina akkori urai, a törökök között igen sok hasonlóság van és a szokások és nevek hasonlósága révén a kölcsönös vonatkozások könnyen szorosra fűzhetők. A törököknek csak hasznuk lehet a zsidókból, sőt mondhatjuk, hogy nagy mértékben szükségük van rájuk, mert ilyen módon lenne valaki a török birodalomban, aki a török helyett gondolkodna, az állami életben mutatkozó szervezetlenséget megszüntetné és a közel Keleten az európai művészeteket, ipart, mezőgazdaságot és kereskedelmet nemcsak meghonosítaná, hanem fel is virágoztatná. Jeruzsálem, ami ma „egy undorító fészék” és amelyiknek a pusztá megpillantására is összecsaparodnak a zarándok szíve, újabb ragyogó főváros lenne. Salamon temploma ismét régi pompájában fénylenék és ott, ahol csak romok beszélnek az egykori nagyságáról, a vad vízeket korlátok közé szorítva, a város tisztítására felhasználni és a folyamok négy forrásának segítségével új Eden-kertet varázsolva, a világ legszebb angol parkja létesülhetne. A pusztaság és sivatag újból termő és lakható lenne és az arab tolvajbandák, amelyek minden elhagyott és szent helyet beszenyeznek, kiszoríthatnának. Nyilvánvaló tehát, milyen nagy érdeke Törökországnak, a zsidókkal való ily irányú szövetség, már csak azért is „mert csak a zsidók volna képesek az ország rendkívül alacsony fokán álló és a szétbomlás jeleit mutató szervezeteit felépíteni, hiszen éppen eleget leskelődtek a zsidók Európá ajtáin, hogy a keresztények hadseregeit, organizációit és a törökök hiányosságait megismerjék.” A zsidók megtanítanak a törököket új harci módorra és erődítményeik védelmi állapotát lényegesen megjavítanák. A kereskedelm újra lábra kapna és a Levante kereskedő városai felvirágoznának. Azt a tanácsot adja a törököknek, hogy a „legkevésbé buta pasa” legyen Judea kormányzója, ez aztán válogasson ki a zsidók közül alkalmas férfiakat és küldje őket Konstantinápolyba, hogy a török birodalom egyes tartományait okosan és rendszerben kormányozzák. De Ligne belátja, hogy a keresztények a hasznos zsidó elem kivándorlását esetleg megakadályoznák, de sokkal inkább áll a keresztények érdekében a zsidók reformálása, mintsem ilyen erőszakos eszközök alkalmazása. Próbálják csak meg őket a mezőgazdasághoz visszavezetni és meglátják, mily mértékben fogják az ország jólétét emelni, de az iparban is értékeset és maradandót fognak alkotni. Emberi sorsot és szabadságot a zsidóknak és akkor a leghasznosabb állampolgárokká válnak s azonnal megszűnnek „a világ leggyűlöltebb és legrosszabb népe lenni.” Jóllehet, de Ligne megérti a zsidók elleni gyűlölet indító okait, még

Mindenki Mindent a „SERILANA“-nál

Mert: Női és férfiszöveteket, selymek, brokátok, paplananyagokat, szőnyegek, terítők, függönyöket leszállított gyári áron árul legdusabb választékban

SERILANA S.A.

CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 14.

is elérkezettnek tartja az időt, hogy ennek vége legyen egyszer. „mert egy harag, amely 1800 éve tart, véleménye szerint már is túl hosszú életű volt.”

De Lignenek ez az 1797-ben fogalmazott emlékirata kortársaira a legesélyesebb hatással sem volt, talán azért, mert kevésbé terjedt el ahhoz, semmint eszmemenete a kor vezető szellemei számára hozzáférhető lett volna.

Charles Josef de Ligne, „Le dernier chevalier de la France”, aki igen vidám és könnyű életet élt, mindig kozmopolita volt és a zsidókérdés elbírálásánál egész más szempontból indul ki, mint kortársai. De Ligne még 1780—1795 között kezdett a zsidókérdéssel foglalkozni, amely évek alatt különböző hadjáratok révén alkalma nyílt Csehszlovákiát, Galiciát és Lengyelországot alaposabban megismerni. A zsidók abnormális gazdasági és szociális helyzete itt vált előtte nyilvánvalóvá és tisztán látta, hogy ez az állapot semmilyenképpen sem válik az ország hasznára.

Dr. Grunwald bécsi rabbi visszaemlékezik az antiszemita Luegerről

A Bécs melletti Baden néhány hónap előtt érdekes lakót kapott dr. Mex Grünwald, bécsi rabbi személyében, aki a zsidó történelem és egyéb ismeretek népszerűsítése körül nagyon jó nevet szerzett magának. A tudós-rabbi harminc éves szolgálat után visszavonult a rabbinatusi teendőktől és teljesen tudományos és irodalmi munkásságának él. Ebből az alkalomból Niclas, az osztrák köztársaság elnöke Bécs város körüli érdemei elismerésül a köztársaság ezüst érdemrendjével tüntette ki.

Dr. Grünwald egy újságíró előtt nyilatkozott bécsi emlékeiről, amelyek közül érdekesek az antiszemita párttal való reminiscenciái.

— En annakidején — mondotta dr. Grünwald — az osztrák keresztény-szocialista párt majdnem minden vezetőegységével érintkezésben voltam és mondhatom, hogy a zsidó hitközség ügyes-bajos dolgaiban ezek az urak tekintet nélkül pártállásukra és a pártban lévő szélsőséges elemek tiltakozására, mindig is a legelőzékenyebben támogattak. Maga dr. Károly Lueger, Bécs városnak antiszemitizmusról híres polgármestere, sokkal jobban és becsületesebben intézte el sok minden ügyünket, mint az ugynevezett liberálisoktól híres potentátok. Ha elmentem hozzá hitközségi ügyekben, mindig nagy előzékenységet tanúsított irántam és órák hosszat érdeklődött a zsidó ügyek iránt. Egy alkalommal egészen különös módon bizonyította be, hogy sokkal rosszabb a híre, mint amilyen a valóságban.

— Egy tudományos munkán dolgoztam és szükségem volt arra, hogy Bécs város levéltárát átkutassam. A levéltáros azonban — nyilván nem volt nagy zsidóbarát — nem engedte, hogy betekintsek a város levéltárába és kurtán-furcsán kijelentette, hogy az archivum általános használatra senki számára nem áll rendelkezésre.

— Így tehát Luegerhez fordultam, aki nagy megértést tanúsított kérésem-

Emlékiratában de Ligne két álláspontot képvisel. Mindenekelőtt úgy hiszi, hogy a zsidókérdés csak egy zsidó állam keretén belül oldható meg teljesen, azonban ez a terv nem lenne keresztülvihető, akkor zsidó reformokra van szükség. A zsidókérdésnek egy speciális államkeretben való megoldási lehetőségére de Ligne hercegnek az első impulzust Marguis de Langallerienek, a híres kalandornak ténykedései adták, akiről de Ligne meg is emlékezik és feljegyzi, hogy Langallerie börtönnel lakolt a zsidó állam érdekében végzett munkásságáért.

De Ligne herceg meglegedett azazal, hogy tervezetét írásban fektesse le, de egy lépést sem tett annak megvalósítására. A zsidó állam eszméjével való foglalkozása talán csak költői lelkeknek olyan megnyilatkozása volt, mint egyéb ötletei és elgondolásai, amelyeknek emlékirataiban és leveleiben szívesen és gyakran adott kifejezést.

mel szemben és azt azonnal el is intézte. Alig hogy előadtam a polgármesternek a kívánságomat, Lueger közbeszólt:

— Kedves doktor ur, nem is hallgatom meg az ön részletes kívánságát. Ha ön azt mondja, hogy közérdekű tudományos munkára akarja felhasználni a város levéltárát, ön szabadon járhat-kehet és dolgozhat az archivumban. Remélem, hogy ebben a munkájában nem fog rosszat írni Bécs zsidóiról.

Dr. Weiskirchner, Bécs háborús polgármestere, toleráns és belátásos férfiú volt. 1917-ben, amikor Bécsben és általában a központi hatalmak országában az élelem egyre fogyott, a következő esetem volt vele:

A zsidó husvétii ünnepek küszöbön állottak és nem volt burgonyánk, ami a vallásos szegény zsidó családoknak ugyszólván kizárólagos tápláléka a pászkanak kívül. Dr. Weiskirchnerhez fordultam és előadtam Bécs zsidó proletárjainak helyzetét. Dr. Weiskirchner szinte kétségbeesetten telefonált az illetékes tényezőkhöz, hogy kérésemet kielégítse. Jóllehet a városban alig volt több burgonya, mint amennyire a zsidó hitközség szegényeit ellátni volna, ő az egész készletet ideadta. Bécs város burgonyaellátását pedig a Lengyelországból jövő rakományokból vélte fedezni. Két-három napi késés katasztrófát jelentett volna. Dr. Weiskirchner azonban éjjel-nappal intézkedett, hogy a küldemény minél előbb Bécsben legyen, nehogy a zsidóknak kiadott krumplicsüveg miatt antiszemitizmus keletkezzen az egyébként is feszült atmoszférában.

Dr. Seipel prelátus szintén nagyon sok alkalommal bebizonyította, hogy nem ismer felekezeti és faji különbséget. Nem egy alkalommal tudtam e véleményeket elérni nála hitsorsosaink érdekében, amikor a kormány többi tagjainál nem mentem semmire.

Fájdalom, ezek az emberek már mind a föld alatt vannak. Más idők nemzedékének emberei voltak.

A racion az ne csak tott reprez a szó-szoro tés, és azt gésekben, egyenes k alapja a ve zó ágra ki dás. E tény Jisrael tör szabálya ke és mindenü

Országum sét a talajr tok, a víz je delkezésre gia is, küll eltérő ágak osztották és felelően fej kasztokat é magából.

A galilea tok lakói e határörök, lévén az ért exportra, cs sára rendez meléssel, á nak, a hegy togtatják és

A másod Jezreél völgr felit. Kipr K. L. 15—2 telepített le, vízben szegé jes szárazfölg teigzdaság nyésztéssel e jásproduktur tekesitik, mi ember. Nehez

A harma Somron. Sár gyében elhel nán ültetvén Tikvah. Lakó nek.

A legideál daságokat Ch petach-tikvaia nemcsak a n gazdaság m nyult ágára k gazdagok.

A világháb narancsültetv telése követke jártak. Az üll tás és öntözé fedezni. Ezek az országban generáció nót rópai-arab e saját autóját Libanonon ny ad el egy tap géből, hanem gyón, mint az

Chederát ke szele. Nem lév sebb pénz tet az országban é dulájuk, mezül szükséges gab husuk.

Chederának düli egészségé mina. Lakói E válogatott far meket végzett berek, az öreg ahogy a helye székélő Zichro vezik Benjami 100 dunamos

rencsés variác éges a gazdat ágára való ki narancsosis, m lőtől az illatos jaminában nin zációs szempon legi rábiai, va dess Chana te ba. A 20 dun bázírozott kol

KATZ LAJOS (Tel-Aviv):

PALESZTINA MAI GAZDASÁGI ÉLETE

(Részletek egy palesztinai levélből)

A racionális gazdálkodásnak hogy az ne csak a turista szemének beállított reprezentatív jelleggel bírjon, de a szó-szoros értelemben vett megélhetésben, hanem lehetőleg markáns, egyenes kontúrokban biztosítsa, — alapja a vegyes, minél több jövedelmező ágra kiterjedő belterjes gazdálkodás. E tény nem a Ma és nem Erec Jisraél törvénye, de a gazdaság élet-szabálya kell hogy legyen mindenkor és mindenütt az egész világon.

Országunk gazdasági berendezkedését a talajrétegek, topografiai alakulatok, a víz jelenléte vagy hiánya, a rendelkezésre álló tőke, de még a stratégia is, különböző, egymástól teljesen eltérő ágakra, független egységekre osztották és e körülmény, — hogy megfelelően fejtszem ki magam — külön kasztokat és típusokat váltott ki önmagából.

A galileai és egyéb határmenti pontok lakói erőskezü chaluok, inkább határőrök, mint gazdálkodók. Távol lévén az értékesítési göcponctoktól, nem exportra, csak saját életük fenntartására rendezkedtek be. Gyümölcsterméléssel, állattenyésztéssel foglalkoznak, a hegyes-völgyes terepet felszántogatják és be is vetik.

A második kategóriába sorozom a Jezreél völgye, az u. n. Émek földművelőit. Kipróbált emberek, akiket a K. K. L. 15—20 évi pionir munka után telepített le. A humuszban gazdag, de vízben szegény földeken csupán külterjes szárazföldi gazdálkodást folytatnak, tejgazdaság és intenzív baromfitenyésztéssel egybekapcsolva. Tej és tojásproduktaikat fele olyan árban értékesítik, mint én a város mellett lakó ember. Nehezen és sokat kell dolgozniok.

A harmadik kategóriát képezik a Somron, Saron és Judea vízpuszta völgyében elhelyezkedett narancs és banánültetvények, mint például Petach-Tikvah. Lakói jómóduak és terjeszkednek.

A legideálisabban berendezett gazdaságokat Chederában találjuk, ahol a petach-tikvaiaktól eltérően a telepesek nemcsak a narancsültetvényre, de a gazdaság minden alkalmasnak bízonyult ágára kiterjeszkedtek. Lakói dusz-gazdagok.

A világháború alatt a petach-tikvai narancsültetvényekre az export szünetelése következtében elég szomorú idők jártak. Az ültetvényesek a karbantartás és öntözés költségeit sem tudták fedezni. Ezek az emberek 60 éve élnek az országban, közben egy benszülött generáció nőtt fel, akik típusai az európai-arab egyvelegnek. Ez a típus saját autóját vezeti, külföldet járja, a Libanonon nyaral, de rossz évben nem ad el egy tapodtat sem Atyái örökségéből, hanem él kenyéren és olajbogyón, mint az arab fellah.

Chederát kevésbé érintette a háború szele. Nem lévén narancs-export, kevesebb pénzt tettek a bankba, de volt az országban értékesíthető olajuk, mandulájuk, mézük, a földek megadták a szükséges gabonát, volt zöldségük és husuk.

Chederának minitürje, a PICA egyedüli egészséges kolonizációja. Benjamin. Lakói Kaliforniából áttelepített válogatott farmerek, európai egyetemeket végzett gazdák, intelligens emberek, az öreg „báró” kedvencei. Mint ahogy a hegyeken, sasflókká módjára székelő Zichron-Jákok kolónia lakói nevezik Benjaminát „a schálc-rüb”. A 100 dunamos egységeken a talaj szerencsés variációja következtében lehetséges a gazdaság minden elképzelhető ágára való kiterjedés, a szántótól a narancsorig, mandulától az olajig, szőlőtől az illatos jászminig. Sajnos, Benjaminában nincsen üres hely és kolonizációs szempontból csak a PICA jelenlegi rábiai, vagy héberül nevezve Pardess Chana települése jöhet számításba. A 20 dunamos, csakis narancsra bázisozott kolonizációt nagyon egyol-

dalunak tartom és így nem is ajánlom. Mint legujabban értesülök, a PICA, leromlott pénzügyi viszonyaira való tekintettel az 500 font kaució mellett csak olyan reflektánsokat telepít le Pardess Chanában, akik házukat és gazdaságukat a szükséges fondus insturctussal egy év alatt saját erejükből felépíthetik, tehát jelen esetben a rábiai település nem 500, de 1000 fontot igényel.

Évekkel ezelőtt D. M. urral egyetemben egy chederai kolonistával beszélgetve megkérdeztük, hogy milyen dimenzióú gazdaság biztosíthatja a gondtalan megélhetést. A kérdezett Baruch Ram ur sem homlokát nem ráncolta össze, az ajkait sem harapdosta az idegfeszítő kalkulációban, pénz nélküli hideg nyugalommal sorolta el, hogy egy kis szántó, egy kis olajosa, egy kis mandulás, egy kis narancsos, egy kis szőlő és 3—4000 font az Anglo-Palesztina Bankban. Az illetőnek van 300 dunam szántója, 2 pár fogata, tehénnel megtöltött istállója, 50 dunam olajosa, 30 dunam mandulás kertje, 20 dunam szőlője, 100 dunam narancsosa és pénz is valószínűleg a bankban. A chederai telepesek többé-kevésbé ezen a színvonalon állanak. Nem említem a 25.000 dunamos Tel-Mond-féle narancsvállalkozást, Gan-Chaim több ezer dunamos narancsos kertjét, csak az 1000 dunamos Gredinger gazdaságról beszélek, mely mindössze három éves, tehát nem terem még, tulajdonosa 70.000 font kölcsönt ajánlott fel az államnak, hogy a Jaffa-Haifa aszfaltut az ő birtoka mellett is elvezessen. Ezt nevezem gondtalan megélhetésnek.

Amikor a jeruzsálemi King-David szálló építkezésébe 200.000 fontot fektetnek, amikor a magyar származású Gut mérműök gumipadlós 3 szobás házáat Telavivban 2000 fontból állítja ki, olyan szegény kis férgeknek érzem magam, akik még eltaposásra sem érdemestítenek.

És én, a féreg megelégedett vagyok. A megelégedettség lapja az igény és ez pedig nagyon általános fogalom. Tíz évvel ezelőtt, amikor a hajóról leszálltam, Haifa egy arab szemétfészek volt. Az egyedüli európai keretű szálló a Herzlia, a Carmel hegyén egy fontot számított fel napi penzióért. Még elindulásomkor megfogadtam, hogy pénzem, amelyet szerény javadalmazásomból évek során át becsülettel gyűjtöttem össze, bankba teszem és e pénzhez addig hozzá nem nyulok, amíg le nem kolonizálódok. Herzlia szállót tehát nem vettem igénybe, a mostani Shemen olajjáró helyén 3 hétig a tengerpart homokján aludtam. A lágyan verdes hullámok és a szél hangja a nagy pusztaságban talán soha nem érzett boldogsággal töltötték el, csupán a szunyogok csiptek rettenetesen, úgy, hogy fel kellett szednem sátorfámat a mai Hadar Hakarmelen egy terebélyes szentjánosfa alatt rendeztem be. Az éjszakai arab tilinkó, az éjjeli sakál-sírás, a Karmelnek gödrös-sziklás terepe, amely most csupa villa és virágoskert, első perctől fogva elbájos volt. Három esztendeig hányódtam, amíg letelepedhettem, a pénzemhez nem nyultam. Dolgoztam a homok megköltésénél állami szolgálatban a Szináj sivatagban, dolgoztam mocsár lecsapolásánál és Tel Aviv építkezésénél és mindig gondtalanul. Ma amikor Tel-Aviv palotasorai között sétálgatok, amikor az ország egy aszfalt utakkal behálózott illatos kert, ne legyek boldog? Amikor oly közel járok álmaim megvalósításához, saját földemen, saját házában dolgozhatok, miért ne legyek boldog?

Nem a mulandó pénzlehetőségek adatait, de az emberi vas-akarát és férfiaság mércéjét állítom be egy palesztinai gazdaság felépítési lehetőségébe. Az én pszichológiám azt diktálja, ha egy turistát vezetsz az országban, mutass meg neki mindent, lásson minél többet ittléte alatt, ne molesztáld

semmilyen tanáccsal, csak kérdéseire válaszolj. Térjen vissza az illető otthonába a maga tiszta impresszióival, analizálja és hívja elő a képeket akár fekete, akár rózsaszínű lapon. Akinek kétélyei vannak és remegést érez a lelkében, az itt nem akklimatizálódik, az megszökik innen, vagy ha zseniáns neki visszatérni, itt pusztul el. Aki itt élni akar és tud akarni élni, az el tud helyezkedni ezer font nélkül is, jobban mint bárhol a világon.

Az 1000 fontos projekt, olyan, mint egy cipő, amely a megrendelt lábra van mérve. Az erősebb embert szorítja, a gyengébb elbotlik benne. (Ezt

A béke utja

Az erdélyi zsidó közélet az elmúlt év. tizedben egy sajtósági metamorfózison ment keresztül. Talán a jelen bizonytalanságából eredő állandó idegessége szivárgott át a zsidó közélet fórumaiba, tény, hogy a széthúzás, a békétlenség magvai termékeny talajra találtak ott, ahol a közös jólétre való gondoskodás alapföltétele a szolidaritás, az egymás tisztelete, megértése és megbecsülése kellene legyen. Az erdélyi zsidó közélet tradicionálisan és törvényileg is szankcionált fórumai a hitközségek. Ezek — sajnos — nemcsak gazdaságilag, de szellemi és főleg etikai nivójukkal is a mélypont felé süllyedtek. Soha annyi széthúzás, veszekedés, a vezetőségnek meggyanúsítása nem történt, mint éppen napjainkban, amikor a hitközségek a gazdasági válság nyomása alatt sanyolódnek és az összetartásra nagyobb szükség lenne, mint bármikor. Ujjongó hozsannával vették tudomásul azt a szerencsét, amely egyeseket ért a miniszter rendeletével, hogy a kultuszadót nem lehet közigazgatási uton felhajtani. És ezek a „szerencsék” — mert még akadt az utolsó év. tizedben sok ehhez hasonló, — aláásták a hitközségek anyagi és ezzel összefüggő leg erkölcsi bázisait. Több oldalról hozzáramlott megkeresések óhajtok eleget tenni akkor, amikor eme elszomorító jelenségek konstataciója mellett a hibák kiküszöbölésének módjaira, a hitközségi élet regenerálásának utjaira és ezzel a béke utjaira igyekszem rámutatni:

A hitközségi és általában az egész zsidó közélet stagnálásának oka kétségen kívül a krízisben keressendő, de nem kis mértékben járult hozzá a zsidó közélet destrualásához a törvény és hagyománytisztlet általános meglazulása. Ahol a tradíció tiszteletben tartása nem elégséges arra, hogy a zsidóság javát célzó és kizárólag annak fenntartására életre-hívott alap- és rendszabályokat respektálják, beszivárgott az idők mentalitásának megfelelő egészségtelen, minden szellemet és bevett formát félretelő forradalmi ideológia és — minden disztinkció-tól felszabadult — eltöröl szokást, tradíciót, respektust, a tudósok és vének tiszteletét. Mintha csak azt akarná kifejezésre juttatni, hogy minden, ami régi, rossz, mindent fel kell forgatni, át kell formálni és akkor minden jóra válik. Erősen megsínylették zsidó közintézményeink ezt a szellemet, segített hozzá az a sajnálatos körülmény is, hogy az idő az anyagiak híján alkotásra, továbbfejlődésre alkalmatlan, ez már magában véve is olyan körülmény, amely a destrualóknak adott látásmódot igazat. A helyett, hogy meglévő intézményeinket fennakadásukban konzerválnánk, nivójukat lesüllyesztjük, mert mindnyájan bölcsek, okosok lettünk, felsőbbesség, magasabb képzettség nem létezik, életapasztalat nem számít, mindenki a saját fazonja szerint akarja a zsidó közéletet átalakítani. Ezen irányzat előretörésének természetes következménye lett, hogy igen gyakran az arra hivatottak a vezetéstől félreállnak, az intézmény kontárkezekbe kerül és megkezdí biztos utját a visszaféjlődés, a széthúzás, az egyenetlenség felé az a zsidó intézmény, amelyet apáink oly nagy lelkesedéssel és áldozattal hívtak életre a zsidó közösség üdvére.

A fentiek előrebocsátása mellett el kell azonban ismerjük azt a tény, hogy a zsidó közintézményekben, de elsősorban a hitközségek legnagyobb részében mi sem történt az utóbbi évtized egészséges és természetszerűleg szükséges fejlődési etape-jának praktikus befogadására. A

nem az anyagi tehetségre, hanem a kitartásra és szorgalomra vonatkozta-tom.) A Galutban sok derék ember él, akinek az önök valutájában oly tekintélyes összeg, 1000 font nem áll rendelkezésére, lesujtva olvassa 1000 fontos tizparancsolatomat, ami megnyitná előtte Kanáán mézeskalácsos kapuit.

Hja! ha nekem ezer fontom volna, nem mennék Palesztinába — gondolja magában a derék erdélyi nyárspolgár, noha sok dolgozó ember energiája megengedi a fele összeggel való kijövetelt is! Ezzel szemben adhat ön emberek kezébe sok ezer fontot, akik amellett, hogy izzadnak a tuleröltetett munkában, nagy képzelőtehetséggel lévén megáldva lehetetlenül lehetetlenebb dolgokra és kísérletezésekre fogják pénzüket és Dárius kincsét is elpazarolni és természetesen azokat fogják kárhóztatni, akik oly kicsire szabták a „költségvetést.”

demokratizmus követelményei elől elzárkózni a hitközségi életben ma már se nem okos, se nem célszerű dolog. Tény ezzel szemben az, hogy hitközségeink tulnyomóan nagy részében az ügyvezetés és igazgatás a régi, ötven-hatvanéves alapszabályok szerint történik. Ez egy helytelen és indokolatlan maradiság jele és ennek reakciója viszi gyakran az ellentéteket a másik véglethez. Eppen olyan helytelen a csökönnyös ragaszkodás az idejét multá formákhoz, mint a tulzolt vég-eredményében kiszámíthatatlan radikális-mus. Csak helyesebb lehet azt a törekvést, hogy a hitközség alkotmányába minél többnek legyen beleszólása, választói jog formájában, ezáltal a hitélet is nyer intenzitásba és elitélendő, hogy az, aki hitk. adóval hátralekban van, szavazati jogaitól megfosztassák. Ma, amikor az óriási terhek nagy részben közvetett adók — gabella, iskolaadó, fürdődíj, stb — azokat mindenki hordozza, kivétel nélkül. Nagy hiba, hogy közsegeink nagy részében ma is a régi választási eljárás van érvényben. Ez igazán tulhatalmadott álláspont, mert a kisebbségek védelme világ-szerte napirenden van és mi zsidók, akik a kisebbség-védelmi fronton elől vagyunk, nem állhatunk saját intézményeinkben a többségi jogel alapján. Nem hitelt, hanem tisztán adminisztrációs kérdésekről van szó, nemcsak jogos, de fölötté praktikus is, hogy a kisebbségek a hitközségi adminisztrációjában az őket megillető helyet elfoglalják. Lehetetlenség az, hogy egy ötszáz főnyi hitközségi párt egy négy százkilencvenkilenc tagot számláló pártot — a többségi elv miatt — a vezetéstől kizárjon. Ez a rendszer idejét multá aból a szempontból is, mert az ilyen tekintélyes számú kisebbség mellözöttsége miatt az építő és konszolidációs munkától távol tartja magát. De a felelősség megosztásának szempontjából is fontos a kisebbségi jogok elismerése. Kizárólag a proporcionalis választási rendszer segít ezeken az anomáliákon, természetesen prémium nélkül. Az ilyen választási rendszer mellett minden csoport, minden frakció a maga igazságos, számarányának megfelelő képviselést megkapja. Azon kevés hitközségekben, ahol a rendszer honosították meg, kiveszöfölkben van a hitközségek rákfenéje, a máchlaikje. A proporcionalis választási rendszer bevezetése mellett figyelmébe ajánljuk a hitközségeknek a konverzió bevezetését a tagoknak a hitközséggel szemben fennálló régi tartozásaikra. Közismert tény, hogy a hitközségi tagok tekintélyes része az idők folyamán tönkrement, vagy annyira meggyengült anyagiakban, hogy rájuk rótt kötelezettségeiknek eleget tenni nem tudnak. Ott tartunk, hogy a hitközségek kintlevőségei dubiózá válnak és egyrészt csak konvertálással menthető meg a községi pénztár számára, mert a legtöbb hitközségi tagnak ambiciója, hogy fennálló tartozásaitól, amelyet teljes összegben kifizetni képtelen, megszabaduljon már azért is, hogy alapszabályszerű jogaiba visszahelyezhető legyen s ezáltal részt vehessen a hitközség ügyeinek intézésében.

Röviden összefoglalva az elmondottakat, a proporcionalis választási rendszer és a konverzió bevezetése által a hitközségek visszakérülnek abba a helyzetbe, hogy a nyugodt, intenzív hitéleti fejlődés fogja dominálni a kedélyeket és nem a békétlenség, a széthúzás és az ellenségeskedés szelleme. Bizton remélhető, hogy ezen reformok által az új esztendő a sokat szenvedett zsidó hitközségeknél a békés fejlődés és testvéri összetartás esztendeje lesz.

Marosvásárhely.

Gábel Sándor

Palesztina felépülésének új fejlődési fázisai

Irta: Dr. Arthur Ruppin (Jeruzsálem)

Egész röviden szeretném érinteni mit nyújtottunk az utóbbi évek során Palesztinában. Emeljük ki próbaévként 1918-at, a háború végének és az angol közigazgatás Palesztinába való bevonulásának esztendejét. Itt látjuk, hogy ezen tizennégy esztendő folyamán ugy a zsidók lélekszáma, mint a birtokukba jutott földterületek, valamint a zsidó mezőgazdászok száma megháromszorosodott: 65.000 zsidó helyett ma mintegy 200.000 zsidó él az épülő országban, 400.000 dunam zsidó föld helyett ma 1.100.000 dunam a zsidó földbirtok, 15.000 lélekből álló zsidó mezőgazdasági lakosság helyett ma 46.000-et tesz ki az őstermelésben élő zsidó lakosság. Palesztina az utóbbi esztendőben három és fél millió láda narancsot küldött ki külföldre és ez a zsidó narancsültvényekből került ki. Egészen rövid időn belül a zsidó narancsok exportja túl fogja haladni az arab ültvényesekét. A zsidó mezőgazdasági telepek meglepő módon fejlődtek ki technikai és gazdasági tekintetben. Amikor a háború után megindult a zsidó kolonizáció, még pedig vegyes gazdaság alapján, amely főképpen a tejgazdaságra helyezkedett, egy bel-földi tehén évente 700 liter tejet adott, ma pedig a legtöbb zsidó kolónián átlagosan 3500 liter tejet adnak évente a tehenek. Tojás-termelés: ezelőtt egy tyúk 70 tojást adott évente, ma az újonnan bevezetett „Lenhorn-tyúk“ a dupláját adja. Az araboknál 60 kiló buza esik átlagosan egy dunam földre, nálunk 150 kiló terem egy dunamon. Új terméseket vezetünk be: kender, banánt, burgonyát stb. Az Emek telepein sikerült lehetővé tenni a grápfrit termelését is, ami igen bőségesnek bizonyult és nagy perspektívának néz elébe. A „Tenuvah“ a kolóniák terméseinek szövetségi eladó szerve az utóbbi évben 150.000 font termetést adott el a kolóniákról kül- és bel-földön.

Ezeket az adatokat és fejlődési momentumokat méltán összehasonlíthatjuk a többi országok kolonizációival. Különböző támadásokat intéztek a mi kolonizációs politikánk ellen. Azt mondták, miért kezdtek meg a kolonizációt éppen az Emekben, ahol nem lehet narancsot ültetni. Nem-e lett volna jobb a tengerparti zónán kezdeni, ahol oly rentabilis narancsültvényeket lehet kiépíteni? A mi kolonizációnknál azonban nemcsak a rentabilitás képezi a döntő tényezőt. Ha a millió fontot, amit az Emek kolonizálásába fektettünk, a narancsra fordítottuk volna, ugy ez elegendő lett volna arra, hogy 10.000 dunammal többet ültessünk be narancsra és 1000 kolonistával többet telepítsünk le a tengerparti zónán. Ott azonban ezenkívül is 70.000 dunam zsidó narancsültvény van. Így tehát azzal a kolonizációval, amit a tengerparti zónán indítottunk volna meg, nem teremtettünk volna semmi újat, ezzel szemben nem hódítottuk volna meg a zsidó kolonizációnak az Emeket, ami a Földközi tengert a Jordán-völgygel köti össze. Eppen ma, amikor az iraki petroléumvezetékek az Emeken vonulnak keresztül, amikor pompás utak futnak át az Emeken, amikor Haifát nagy kikötővé építik ki, — tudjuk csak kellő képpen felfogni annak

nagy jelentőségét, hogy ez a terület zsidó tulajdon képez.

Palesztina azonban nemcsak a mezőgazdaságot illetően tett nagy lépéseket előre. Az iparban is nagymértű fejlődés látható. Mindannyian tudjuk, hogy a Rutenberg-művek világítással és villanyerővel látják el az egész országot, hogy a Holt-tengerből bromot és kálisót aknáznak ki és ezeket külföldre exportálják, hogy textiliparunk nagy fellendülésnek indult, hogy cementgyáraink három réteggel dolgoznak stb. Környező országokban, Irákban és Szíriában is bejutottak a palesztinai áruk és termékek.

Azt is szemünkre vetették az utóbbi években, hogy mindazt, amit mi Palesztinában alkottunk és teremtettünk, azt a benlako népség terhére tettük. „Szakértők“ véleményeivel kellett megküzdenünk, amit csak úgy tudtunk megérteni, hogy minden egyes szakértő mint nemzsidó, egészen idegen elképzelésekkel jött Palesztinába, nem ismerték sem a zsidó emberanyagot, sem a cionista mozgalmat, sem Palesztina speciális adottságait és ennek következtében nem tudtak igazságot sem szolgáltatni. Csak azokat a tapasztalatokat hozták magukkal, amiket Palesztinához összehasonlítható országokban embereken nyertek. Fogalmuk sem volt azonban zsidó pszichológiáról és az anyagiakon kívüli erőkről, amelyek a mi telepítésünk mögött rejlenek. És ehhez jön még az, hogy ezek a szakértők, talán a nagy sietség következtében, amellyel vizsgálataikat lefolytatniok kellett, súlyos hibákba estek. Mily kárt okozott nekünk Hope Simpson azzal, hogy jelentésében „megállapítható“, hogy Palesztinában 29,2 százalék „földnélküli arab“ van. A véletlen folytán sikerült utána járnom a dolognak és a statisztikai kérdőíven megállapítottam, hogy ezek a „földnélküli arabok“, akik a kérdőívre jelentkeztek (mint akiket a zsidó kolonizáció fosztott meg földbirtokuktól), olyan arabok, akiknek sohasem volt semmilyen földbirtokuk, de földbérlők voltak. A „földnélküli“ kifejezés kétértelműsége természetesen azt a látszatot keltette, hogy keltse a külvilág előtt, mintha itt a felachokat elűzték volna földjeikről. Amikor ezt a megállapítást Simpson elé tártam, nem volt mit válaszolnia. Mi csak olyan földeket vettünk meg, amelyeket rövid lejáratú bérléssel bíró bérlők vagy pedig betuinok használtak. Kiszparasztokat azonban akik saját földjeiken laktak, sohasem készítettünk arra, hogy földjeiket elhagyják. Ezt a jövőben is el fogjuk kerülni. Hogyan történik ez? Azáltal, hogy a palesztinai mezőgazdaságot, amelyet ma nagy területeken, de mód felett primitív módon üznek, intenzív, belterjes gazdálkodásra vezetjük át. Természetes, hogy egy parasztságtól nem lehet megkivánni és elvárni, hogy máról holnapra a teljesen extenzív gazdálkodásról felfokozott intenzív termelésre térjen át. Ehhez tőke és új ismeretek kellenek. Mi ezzel számoltunk és Simpson elé terjesztett memorandumunkban részletes tervet adtunk át arról, hogyan képzeljük el az extenzívrol a belterjes gazdálkodásra való átmenetet.

Ezen az alapon Palesztinában még minimálisan 55.000 zsidó család számára van bőséges hely a mezőgazdaságban. Ez azt jelenti, hogy ha közvetlenül az iparban és a kereskedelemben teremtett egzisztenciális lehetőségeket hozzászámítva összesen 150.000 család számára van hely, ami által a zsidó családok száma 200 ezerre, a zsidó lakosok száma pedig egy millióra emelkedne.

KÉNYSZERELADÁS

BUKARESTBE

KÖLTÖZÉS

MIATT!

FISCHER

ÜVEGUDVAR

CLUJ, Regele Ferdinand 6.

Október hó 1-én és 2-án az üzlet zárva!!!

ra van bőséges hely a mezőgazdaságban. Ez azt jelenti, hogy ha közvetlenül az iparban és a kereskedelemben teremtett egzisztenciális lehetőségeket hozzászámítva összesen 150.000 család számára van hely, ami által a zsidó családok száma 200 ezerre, a zsidó lakosok száma pedig egy millióra emelkedne.

Nem érhetünk el milliókat, ha előbb nem visszünk át százezreket. Ne hagyjuk magunkat vízióktól elaltatni és a közvetlen feladatoktól eltávolítani. A víziók hasznosak és lelkesítőek, ami azonban bennünket előbbre visz: az a mindennapi munka.

Azt is mondták, hogy a kvucák (kollektív telepek) nem veszik eléggé tekintetben a telepek magánérdekeit. Ezzel szemben beigazolódott, hogy a kvucák nem dolgoznak rosszabbul, mint a magántelepések, sőt a kvucák vívmányai a többi telepések is erősen befolyásolták, mint például Nahalot és Benjaminát, ahol a magántelepések kollektív gabonatermelésre határozták el magukat, mert csak ezen az uton szerezhették meg a legmodernebb gépeket.

Mi történjék a jövőben Palesztinában? Beigazolódott, hogy a mi kolonizációs munkánk nemcsak telepeket adott nekünk, hanem egy rendkívül fontos mellékterméket is, nevezetesen kolonizátorikus tapasztalatot. Ma abban a helyzetben vagyunk, hogy sokkal gyorsabban, jobban és olcsóbban dolgozhatunk, mint ezelőtt. Három kolonizációs réteget különböztethetünk meg. Az alapot Rotschild báró és az I. C. A. kolóniái képezik, az első emeletet a Cionista Világszervezet építette fel, szilárdul és nagy költséggel. Most könnyebb anyaggal és kisebb költséggel felépíthetjük a második emeletet. Amikor semmilyen termelési

és piaci tapasztalatunk nem volt, a telepeknek mindent oda kellett adnunk, amire csak szükségük volt. Ma már egészen más a helyzet. Sok ezer mezőgazdaságilag alaposan kiképzett munkásunk van és nagy tapasztalatokkal rendelkezünk.

És ma meg van a lehetőségünk, hogy ezeket a munkásokat a földekre letelepítsük és 220 fonttal, amelyből husz százalékos magántőkével megadható munkásunk van és nagy tapasztalatokkal rendelkezünk.

Eddig kétszer vagy háromszor ennyi költségbe került egy család letelepítése. Olyan eszközökkel, amelyek nem haladják meg erőnket. öt év alatt 5000 munkást telepíthetünk le, ami 15.000 embert jelent a várost és a falut egybevéve és így 200 ezerrel, 300 ezerre, az összlakosság egy hatodáról egy ötödére tudjuk növelni a zsidó lakosság számát. A legnagyobb lehetőségeket a mezőgazdaság nyújtja, ami a zsidó munkásság ideálmuszával párosulva a legmagasabb teljesítményekre ad széles perspektívákat.

Irakozzon be Ön is.

mert tagoknak ingyen javítja anyaggal vezetéket és állandóan szem előtt tartja

villanyóróját

„Controla“ Calea Regele Ferd. No. 20.

A „TRANSILVANIA“ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

VOLT **SZÁSZ ÖDÖN R. T.** Cluj, Strada Universitatii (Egyetem u.) 3. Románia legnagyobb posztó, bélésszárú és szabókellékek áruházának

szenzációsan olcsó elárúsítása mai nappal megkezdődött.

Oriási választék eredeti angol, valamint belföldi legjobb márkájú férfiruha, felöltő és télikabát szövetekben. — Külön figyelmet érdemelnek sötétkék és fekete férfiruha és kabát anyagaink, melyeknek minőségéért cégünk garantiál. — Vételkötelezettség nincs!!

Saját érdekében tekintse meg raktárunkat és győződjön meg áraink olcsóságáról.

— Né

A Mount
nak is meg
a hegyóriás
meg nem m
lelmetes, ell
— egy baz
magának. Ez
lani a nagy
mos óriás-ré
ség fogalma
egységhez. S
tán jellemző
fog szolgálta
nak miféle
Marx a t
mj életének
nek magassá
ma sem mul
zelítették u
tok.

Magasság
tás váltakoz
nek hatalmas
nagy művész
lennie annak
tő és főleg a
egészet a rés
pes szemléle
Eleddig ez
Talán Kauts
Adlernek, Rj
Plechanovnak
lemagyarozná
vagy agyonm
Bernstein, az
mó része és a

Szabó Imre
nő igényekkel
illetőleg szárn
mi körülmény
az olvasó elé
darabkát a
ból.

S ezt a fel
kötőnön oldó
élvezetes olva
minden közve
élvezetességé
Adatát szer
másba, itt-ott
sadalmi viszo
betűk között;
mü célirányos
De milyen sz
irányosság mö
babizonyítsa
az értelemben,
eszméi a tradí
tási-népi zsidó
máztak s hogy
majdnem rabbi
mák igénylője v
A szerző szá
és főleg lelkes
nek valóban
Marxal, aki eg
meg s akinek
kötő mozgalom
szűzadására f
ténység keletke
lág.

Am e büszke
térjogosultsága.
Már pedig Szab
az. S ez az oka
vedés hibájába

Mert, ha Mar
magánemberi be
van zsidó faji
re sem a könyv
és általánosan
dó vonások köz
tározott reakció
Marxról mind
azt nem, hogy
lág reinkarnáció
tozatban. Marx
helyesebben pró
ra, ha állásfogl
esi tartalmát te
dó kérdéssről, a
vallott álláspont
hasonlatot muta
lettől fűtött, gu
zsmódjaival, at
beli zsidó gazd
hatalmasokat os
Marx gondolko
módjának techn
juk, ugy abban
nasként az anal
színte tudimenz
hatunk. De ez a
az „árja-vonásn
hasonló nagysá
mondottan faji
egyéni: a zseni,
tére jellemző, m

A „zsidó“ Marx

— Néhány megjegyzés Szabó Imre fenti című brosurájához —

1.

A Mount Everest aljában álló turistának is meg van a lehetősége arra, hogy a hegyóriás rengeteg tömbjéből — soha meg nem mászott csúcsának gigászi, félelmetes, elbűvölő közömbössége mellett — egy bazalt-darabkát lefaraghasson magának. Ez a darabka úgy fog viszonylani a nagy Egészhez és a nagy egész számos óriás-részletéhez, mint a végtelenség fogalma valamilyen mikroszkópikus egységhez. S mégis: ez a darabka is netán jellemző és tanulságos bizonyosságot fog szolgáltatni a hegyóriás materiájának miféleségéről.

Marx a tizenkilencedik század szellemi életének Mount Everestje volt, amelynek magasságát és félelmetes csúcsait ma sem multak felül, legfeljebb megközelítették újabb szellemi óriás-alakulatok.

Magasság és mélység, vadon és tisztás váltakoznak Marx szellemi örökségének hatalmas kolosszusán s éppen ezért nagy művészek, nagy kutatóknak kell lennie annak, aki e rengetegről áttekinthető és főleg a részleteket az egészből, az egészet a részletekből megvilágítani képes szemléletet tud nyújtani nekünk.

Eleddig ez igen keveseknek sikerült. Talán Kautskynak, Mehringnek, Max Adlernek, Rjedzanovnak és egykoron Plechanovnak. Annál több kontár és belemagyarázó próbálta meghamisítani, vagy agyonmagyarázni Marxot. Mint pl. Bernstein, az angol szocialista tulnoki része és az egész revizionista iskola.

2.

Szabó Imre nem jött ilyen messzenő igényekkel. Ő csak a „zsidó“ Marxot illetően származásának faji és társadalmi körülményeit próbálja brosurájában az olvasó elé tárni: a miniatűr bazalt-darabkát a Mount Everest kolosszusából.

S ezt a feladatot — mint művész — kitűnően oldotta meg. „A zsidó Marx“ élvezetes olvasmány, a monografia-stil minden közvetlenségével és népszerűsítő élvezetességével van megírva.

Adatai szervesen kapcsolódnak egymásba, itt-ott még a kor jellemzőes társadalmi viszonyai is megmutatkoznak a betűk között; a vonalvezetés egyenes, a mű célirányossága sehol sem lankad el. De milyen szándék húzódik meg e célirányosság mögött? Az a szándék, hogy bebizonyítsa Marx zsidó voltát abban az értelemben, hogy a nagy gondolkodó eszméi a tradicionális, helyesebben vallási-népi zsidóság gondolatvilágából származtak s hogy Marx, a magánember majdnem rabbinikus ösztönök és életformák igelejtője volt.

A szerző szándékai tiszteltetelméltóak és főleg lelkesek. A zsidó nemzeti érzésnek valóban van mit büszkélkednie Marxal, aki egy egész világot mozgatott meg s akinek nevéhez olyan korszakalkító mozgalom elindulása és hatalmas színterűsége fűződik, amelyet a kereszténység keletkezése óta nem látott a világ.

Am e büszkeségnek csak akkor van létjogosultsága, ha tárgyilagos marad. Már pedig Szabó Imre nem mindig marad az. S ez az oka annak, hogy itt-ott a tévedés hibájába esik.

3.

Mert, ha Marx szellemi alkotásában és magánemberi beállítottságában tényleg van zsidó faji vonás, úgy ez semmiesetre sem a konvencionálisan beidegződött és általánosan jellegzetesnek tartott zsidó vonások közül való. Sőt ezeknek határozott reakciójából állott elő.

Marxról mindent lehet állítani, csak azt nem, hogy a rabbinikus gondolatvilág reinkarnációja volna — modern változatban. Marx az ó-zsidó messiánizmus, helyesebben profétianizmus restaurátora, ha állásfoglalásainak abszolút erkölcsi tartalmát tekintjük. Magáról a zsidó kérdéssről, a zsidó materializmusról vallott álláspontja pedig megdöbbentő hasonlatot mutat a zsidó proféták gyűlölettől fűtött, gunyos és ostorozó kifejezésmódjaival, amelyekkel azok a korukbeli zsidó gazdagokat, spekulánsokat, hatalmasokat ostorozták. Ha viszont Marx gondolkodásmódját, gondolkodásmódjának **technikai természetét** vizsgáljuk, úgy abban par excellence zsidó vonásnéként az analitikus, a boncoló készség szinte tudimencionál méreteire bukkanhatunk. De ez a **talmudji örökség** benne az „árja-vonásnak“ kikürtölt alkotóerőhöz hasonló nagyságával párosult. Nem ki-mondottan faji vonás tehát, hanem egyéni: a zseni, a szellemóriás természetére jellemző, mely Goethe szellemiségével épügy korrespondéál, mint Platóéval vagy Cervantesével; Hillelével épügy, mint a száraz és költőietlen Smith Adaméval.

S ne feledjük: a marx-i gondolkodásmód legdöntőbb jelentőségű vonását: a dialektikát mégis csak Hegelből mentette át s e vonás fejlődése során kitűnő összhangban maradt, a „fajtisztá“ Engels gondolkodásmódjával.

4.

A szerző legmélyebb tévedése Marx családi életének tendenciózus beállításában kulminál. Marx patriarchálisan családias hajlamait mindennel lehet igazolni, csak éppen zsidósággal nem. A monogámia pedig árja és keresztény örökség. A szigorúan patriarchális családiaság minden, csak nem kollektív hajlamok eredője. A szerző ezzel szemben éppen a nő szabadságának és egyéni önrendelkezésének kritériumát látja benne. Holott a modern szocialista eszmény ennek pont az ellenkezőjét vallja.

Marx is ember volt, tehát egyéni véralakát és temperamentumát hordozója. Egyéni gyöngeségei épügy megkönyé-kezhették, mint más emberfiát. Ezt az egyéni beállítottságot azonban nem lehet, vagy legalább is kockázatos fájának, par excellence — zsidónak deklarálni.

Mert akkor a többnejűségben élő ós-

zsidóságot, Salamon királyt, Dávidot, vagy akár Heinet és Lassalet, mint az erkölcsatlenség mintaképet lehetne odaállítani.

Marx családi élete egy hősi ember család életé volt. Olyan asszony oldalán, aki maga is kivételes egyéniség volt: keveréke a Gracchusok anyjának és a bibliai Rachelnek.

E kivételesség lenyűgöző hatását — zsidó, még pedig tradicionális zsidó vonásnak jellemezni — kellemes, hálás feladat, de nem mozog a tények vonalán. Főleg nem a marxista világszemlélet vonalán, emly szerint az erkölcsi magatartás — még az egyéni élet vonatkozásában is — nemcsak a vérmérséklet, hanem a gazdasági alapépítmény folyománya is. Marx családi életének komor szigorúsága sok tekintetben Marx gyötörő gazdasági körülményeinek következménye volt.

5.

Mindezekért az elsiklásokért azonban bőven kárpótolja az olvasót a brosur szerzőjének szórakoztató, művészi stílusa, az elbeszélés érdekessége és páratlan frissesége, a történelmi millió jellemzetes, találó rajza; a széles ecsetkezelés, melynek kuszaságából egy nagy férfiu vonásainak örök képe bontakozik ki. Marx valóban zsidó volt, de fájával a rokonságot nem a modern (asszimilánskapitalista), nem a középkori zsidó-típust keresztül tartja, hanem az ó-zsidóságon át, mely az első szocialis törvényeket — és a profétákat adta a világtörténelemnek.

Salamon László.

Roshasonói „hadiélmények“

Irta: Leitner Zoltán

Akkor tombolt legjobban a világháboru. 1915-ben voltunk. A frontokon állott a véres harc és a monarchia hadvezetősége úgy érezte, hogy szükség van a 18 esztendősek haditényeire is. Nem tehettem róla hát én sem, ha ennek az évnék tavaszán már sorozóbi-zottság elé kellett állnom. Biztam ugyan abban, hogy nem vesznek be, mert erre egy furcsa kabalám volt, de tervem mégsem sikerült. Akkor Debrecenben voltam és pesszach első napján már kora reggel Sztáray ezredes ur (ezt a nevet nem felejttem el) kimondotta a „boldogító“ tauglichtot. Julius még várhattunk ugyan a bevonulással, de akkor azután menni kellett. Ennek a „zöld“ korosztálynak is. Nem tartozik ugyan szorosan a tárgyhoz, de mégis le kell írnom, hogy nagyon sovány voltam és nem nagyon lelkesedtem azért, hogy ki kell mennem a frontra. Nem voltam soha jó véleménynyel az „acélfürdő“ről, sőt még most is azt tartom, hogy lehet valaki bátor és derék akkor is, ha nem vesztette el kezét-lábát, esetleg fejét Wolhiniában, vagy a Doberdó szikláján.

Juliusban tehát bevonultunk. Előbb a tüzéséghez szerettem volna kerülni, de az ugynevezett „Dienstceti“t, amit megkaptam, a tüzezred parancsnoka nem respektálta. Azt mondta; elég már a zsidó tüzezőnkesekekből. Akkor az volt a „divat“, hogy a tüzezőkhez mentek azok a fiúk, akik úgy gondolták, hogy egy tábori tarack mégis „jobb“, mint az egyszerű lövészárk. És mert őseim, nagy lovas nép volt és buzogott bennem is, a huj-huj hajrá, hova is mehettem volna máshova, mint a lovassághoz? De ne tessék félre-teni, nem a trénnhez, (jaj de nehéz volt azokhoz bejutni zsidónak) de nem mert antisemita lett volna a K. u. K. Armee, hanem mert keresztények, főképpen tüszteben és önkéntesekben jóval kevesebb volt ott, a numerus klauzusal is. Mit mondjak? Ott a keresztényekre volt kimondva, a numerus klausus. Tehát ha lovasságról van szó: — gyerünk a huszárokhoz. Így lettem huszáronkéntes. Már amennyire „önkéntes“nek lehetett mondani azt a kis berukkolást. Néhány hétig a káder-nél voltunk, azután el kellett menni a tisztiskolába. Saját lóval és saját felszereléssel. Kezdődtek a nehéz hajnári rukkölások, ott fenn a morva határon. Holics várában voltunk elszállásolva, amely ott fekszik Gödingnél és Lundenbergnél, a morva határon, úgy, hogy naponta átmentünk gyakorla-

tozni, a monarchia másik országába. Magyarországról, Ausztriába. Itt kellett töltsem azt az első Roshasonoh-t, amit nem a szülői házbán értem meg. Nincs abba semmi tragikus, ha az ember 18 éves korában elkerül a szülői háztól, de akkor olyan háborus világ volt és a nehéz gyakorlatok nagyon igénybevettek, az ilyesmihez nem szokott fizikumomat. Amint közelgett a nagy ünnep, mind izgatottabb lettem. A csaknem 150—160 főnyi önkéntes között, akik az összes dragonyos, ulánus és huszárezredből gyűltek össze Holics kis városában, alig akadt zsidó. Hogy szabatosabban fejezzem ki magam, *nyiltan csak én voltam zsidó*. Volt ott ugyan két pesti zsidó báró, három magyar „nemesített“ izraelita és néhány fiu Ausztriából. De bizony ezeknek csak az orrán látszott izraelita mivoltuk, különben rejtgetni igyekeztek. Én se hencsegttem vele, de nyiltan vallottam, aminek kárát igazán nem láttam. Rengeteg mágnás volt ott, hercegek, grófok és bárók és ezek oly távol estek minden zsidó problémától, mert hiszen az ő 10—20.000 holdas hitbizományuknál, társadalmi elhelyezkedésüknél, annyira nem volt kontaktusuk a zsidósággal, hogy nem is voltak antiszemiták. Talán egyedül Mády-Kovács paksi főszolgabíró (egyetlen idősebb ember közöttünk) firtatta azt, hogy zsidó létemre miért vagyok huszár, mire nem tudtam egyebet válaszolni, minthogy apám a hitközségi elnök Váradon és ezért... amit az arisztokraták nem értettek meg, bár korántsem voltak oly naivak és bornirtak, ahogy azt a most divó arisztokrata viccek beállítják. Azt persze szintén nem vették észre, hogy miért fizetem én meg az étkezést, a közös étkezésben, a Chlamtacs-nál, aki ugyan rossz böhmische delk-t szervirozott és én mégis egyedül jártam a kóser étterembe, ahol természetesen sokkal jobb volt minden étel. Meg is jegyezte a gróf Széchenyi papája, aki Kopenhágában volt ugyan követ, akkor és jött meglátogatni fiát; hogy bizony ügyes fiu vagyok (már mint én) mert ott étkeztek, ahol én, mert ott mennyivel jobb az élelem, mint Chlamtacs-nál. Persze nem is kell mondanom, hogy ők nem a kóseriség miatt keresték fel a holicsi kósert, hanem mert egymás között akartak étkezni.

No de eltérek nagyon a tárgytól, csak előljáróban el kellett ezt mondanom. Bizony nagy dilemmában voltam az ünnep előtt. Kérjek szolgálatmentes-

Strada Memorandumai

Déri

4.

gallér és bunda modelje

elismert Márka

elegáns kivitel és olcsó árak

seget Ros-hasonora? Igen, vagy nem? Feltűnni mégsem jó dolog, hiszen tudtam, hogy az egyetlen leszek, aki ezt kérni fogom. Zsidó „marannus“ testvéreim még akkor sem fognak élni vele, ha napi parancsba jönne a zsidók szolgálatmentessége. Mit meséljem tovább? Erev Jontev volt már, estefelé, éppen az elméleti oktatás áldásait élveztük, a Taktische Tisch-nél, amikor jelentkeztem Rittmeister von Schildenfeldnél, hogy „Herr Rittmeister, meldege“ és ami ehhez a jelentkezéshez jár. Ott az egész iskola előtt bátran kikértem a két napi szolgálatmentességet. Mély csend következett és mindenki kíváncsian várta, hogy erre a snájdig, de nem egészen „huszártisztien snájdig“ kérésre mi lesz a válasz.

A Rittmeister meghallgatott, odahivta von Gross dragonyos kapitányt is és következőkben válaszolt:

— Nagyon dicséretes magától, hogy ünnepére nem akar szolgálatban lenni. Ez szép és katonás, hogy bátran kiállt vele. És kívánatos is volna, hogy mindazok, akiknek ez a nap az ünnepük, *szintén kérjék* azt.

Tizenhét év távlatában is megállapítom, hogy semmiféle antiszemita éle nem volt ennek a dicséretnek. De egy „orr“ volt a pesti fiuknak akik jó lipótvárosi szisztéma szerint, „dekkoltak“ a zsidóságukkal.

Akkor jutottam először életembe hosszabb időre nem zsidó társaságba. És akkor lettem cionista. Nem mert talán antiszemita lett volna a levegő, legalább is kivülről semmi nem vedődött észre, de éreztem, hogy hiába minden uniformis, csillogás és „összetartó-zandóság“ érzése, az egy egészen más világ volt, mint a mienk. És akkor láttam először, hogy önértetes fellé-lépésnek, mindenkor megfelelő visszhangja támad.

Amikor Roshasonoh napján, disz-uniformisban a templomba jártam, addig a többi zsidók mind kivonultak. Csak később beszélték el többen, hogy ezeket a mimikri-zsidókat, egész Roshasonoh napján „heccelték“ a többiek, hogy nekik nem a gyakorlótérén, hanem a zsinagógában van a helyük. Így rontottam én el: anno 1915 néhány zsidóságukat szégyellő zsidófiunak az ünnepét. Mert hogy elrontottam, az bizonyos. Viszont én még ma is elégtétellel gondolok ezekre a kis miniatűr eseményekre vissza. Nem jár érte semmi elismerés senkitől, de lelkiismeretem nyugodt, mert önértetes voltam ott és akkor, amikor annak helye volt.

Következő esztendőben a katonai sors, Temesvárra vitt. Akkor élt ott a megboldogult Marmorek professor. Ezidőtájt indult meg az a cionista élet ott, aminek el nem lankadó tüze, most is bevilágítja az erdélyi zsidó horizontot.

Ott tudatosá jegecesedett bennem az, ami a lovassági tisztiskolában csak intuitív megérzés volt.

A következő év háborus szele még messzibb és szomorubb helyre vitt.

Ilyen a zsidó élet útja. Az egyik a jesiván keresztül, a másik a lovasságnál jön rá az igazságra. Mert szintiszta igaz, hogy minden ut egyfelé vezet. Mert mindig is mindenkor és minden magasztos ünnepem át — a zsidó öntudat kiteljesedésének el kell következnie.

כתיבה וחתימה טובה

Boldog újévet kívánunk rokonainknak, ismerőseinknek és üzletfeleinknek

Boldog újévet kíván, rokonainak, barátainak és ismerőseinek dr. Fischer Tivadar és neje, Cluj.

Cionista barátainak és elvtársainak b. u. é. k. Vermes Ernő, a Zs. N. Sz. elnöke.

Boldog újévet kíván barátainak és ismerőseinek dr. Fischer József és neje, Cluj.

Az ünnepek alkalmával ne feledkezzünk meg, adakozzunk Palesztina földjének megváltására a Keren Kajemet Lejzrael alapra.

Simon Márton és családja, Târgu-Mures, összes rokonai és barátainak boldog újévet kíván.

Boldog újévet kíván ismerőseinek, rokonainak és üzletfeleinknek Czitrom Hermann terménykereskedő, Târgu-Mures.

Orsóva zsidóságának békét, megértést, összetartást kíván az ujesztendőben Scheinberger Hugó, hitközségi elnök.

Meinen Brüdern im Galuth und in Erez Ketiva Vachatima Tova, Alex. Bloch, Orsóva.

Erdély összes cionistáinak boldog, cionista munkában és eredményekben gazdag újévet kívánunk a Zs. N. Sz. Kisintézőbizottság és a Keren Kájemet Lejzrael és Keren Hájésod kuratóriumai.

A Zsidó Nemzeti Szövetségnek, az összes WIZO-csoportnak és minden cionista testvér-egyesületnek munkás és eredményekben gazdag újévet kívánunk a WIZO Kisintézőbizottsága.

Boldog újévet kíván t. üzletfeleink, barátainak, rokonainak és ismerőseink Dózsa Márk, a Phönix aradi vezértitkára.

Boldog újévet kívánunk cionista elvtársainak dr. Ábrahám József és családja, Petroseni.

Schäffer Lipót, Petroseni boldog újévet kíván rokonainak, üzletfeleink, barátainak és ismerőseink.

Bieber József, Petroseni, boldog újévet kíván cionista testvéreink.

Boldog újévet kívánunk ügyfeleink és a testvér intézeteknek Kishitelbank és Takarékpénztár Rt., Cluj.

A zsidó Arvagondozó központi bizottsága boldog újévet kívánunk helyi csoportoknak és a zsidó gyermekvédelem minden barátjának.

Boldog újévet kívánunk üzletfeleink Nimberger Ernő, Cluj és Carmen cipőgyár.

A Cluji WIZO, munkás és boldog újévet kívánunk a timisoarai központnak és az összes WIZO csoportoknak.

Jóbarátainak és ismerőseink boldog újévet kívánunk Weinberger Nándor és neje, Cluj.

Boldog újévet kívánunk üzletfeleink és barátainak Léb Fivérek.

שנה טובה ומאשרת
szüleiknek, testvéreiknek, rokonainak és mindenkié.
Weinberger Nándor és felesége.

Boldog újévet kívánunk üzletfeleinknek, Phönix Életbiztosító Társaság kolozsvári vezérigazgatójának.

Boldog újévet kívánunk jóbarátainak, ismerőseink Hochmann Jakab és családja.

כתיבה וחתימה טובה
Boldog újévet kívánunk
összes megrendelőink és üzletfeleink
ALBERT
könyvnyomda és papirkereskedés,
Cluj, Calea Ictoriei 7.

Boldog újévet kívánunk üzletfeleink, jóbarátainak és ismerőseink Rados et & Cluj.

Boldog újévet kívánunk minden zsidó testvérnek Grünfeld Endre és családja Lugoji, (Muschong-Zentrala).

Boldog újévet kívánunk ismerőseink, barátainak és üzletfeleink Weisz fivérek szücsök Cluj.

Boldog újévet kívánunk elvtársainak és az Uj Kelet nagyváradi előfizetőinek Blum Zsigmond, Oradea.

Összes rokonainak, barátainak és ismerőseink boldog újévet kívánunk, Wiesel Jenő és családja Arad.

Az újév alkalmából öszinte szívből jövő jókívánságaimat és כתיבה וחתימה טובה-t küldöm összes rokonaimnak, barátaimnak, elvtársaimnak és ismerőseimnek, Kandel Chaim hitközségi titkár Toplita.

Boldog újévet kívánunk rokonainak, üzletfeleink és jóismerőseink Kálmán Bernát és neje Turda és Diciansmartin.

כחיי
Glückliches Neujahr allen Freunden und Kunden wünschen Gebrüder Feiger Simleul Silvaniei.

Boldog újévet kívánunk rokonainak, ismerőseink és jóbarátainak, Glück Izrael és neje Cluj, Erzsébet ut 8.

B. u. é. k. jóbarátainak és üzletfeleink Rózsa Mór, a „Royal” drogéria Rt. vezérigazgatója.

B. u. é. k. ismerőseink és jóbarátainak Biró Andor és neje, Cluj.

Holländer Adolf és neje, Cluj.
Reichenberger Aladár és neje, Cluj.
Kertész Márton és neje, Cluj.
Fischer Lipót és neje, Cluj.
Dr. Krémer Armin, Cluj.
Noszin Mór, mérnök és neje, Cluj.
Schwartz Miksa, Cluj.
Dux Manó, Cluj.
Katz és Bernát, Cluj.
Szilágyi Elenora R. T., Cluj.
Salamon Sámuel, Cluj.
Holländer Ernő és neje Cluj.
Weisz Dóri és neje Cluj.
Gottlieb Lajos Cluj.
Gottlieb Mendel Cluj.
Léb Ödön Cluj.

Dr. Engelberg Izidor Cluj.
Dr. Weisz Jenő, ügyvéd és neje, Cluj.
Dr. Dénes László Cluj.
Dr. Fenichel József és neje Cluj.
Dr. Weiss Fülöp és neje, Cluj.
Marmorosch Salamon, Oradea és Marmorosch Jakab, Cluj.

Dr. Agai Andor és neje, Dej.
Dr. Weinberger Manó és neje, Dej.
Klein Albert és neje, Szinye.
Bernát Samu és neje, Dej.
Sternberg Sarolta, Dej.
Dr. Engelberg Oszkár, Dej.
Rosenzweig M. Jehuda és neje, Dej.
Rosenzweig Vilmos és neje, Dej.
Rosenzweig Mór és neje, Dej.
Rosenzweig Cheskel és neje, Dej.
Dux Mór és neje, Dej.
Adelstein Nándor és neje, Dej.
Székely Sándor, Dej.
Schwartz Jakab és neje, Dej.
Löwinger Emil, Retteg.
Holländer Samu és neje, Dej.
Fülöp Elek és neje, Dej.
Bujd. Hirsch Samu és neje, Dej.
Mátyás Ignácz és neje, Dej.

Weinstein Jenő és neje, Dej.
Mendelsohn Samu és neje, Dej.
Feig Henrik, Dej.
Singer Ferenc, Dej.
Csillag Mór, Dej.
Izrael Oszkár, Dej.
Aron Mór, Dej.
Jonász Károly és neje, Dej.
Hochstädt Béla és neje, Dej.
Rosenthal Ignácz és neje, Dej.
Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség és KKL Bizottság, Dej.
Dr. Halberg Gyula, Bistrita.
Basch Jenő és családja, Viseul-de-Sus.
Fenichel Mór és családja Aiud.
Rossmann Lipót és neje, Icoldul-Mare.
Péterfi Endre, Timisoara.
Löbl Lajos, Timisoara.
Reiter Ernő, Timisoara.
Dr. Springer Arthur, fogorvos, Brassó.
Dr. Ritter Salamon, orvos, Brassó.
Teiler család, Brassó.
Maudler J., főgász, Brassó.

APRÓHIRDETÉSEK

Egyszeri közlésnél egy szó 8 lej, vastagabb betűvel 6 lej. Legkisebb apróhirdetés 80 lej. Álláskeresőknek 80 százalékos kedvezmény. Apróhirdetések díja előre fizetendő. Jelleg levelet csak úgy továbbítunk, ha portóbélyeg mellékelve van.

Függöny- és ágyterítőminták, ágynemű- és fehérnemű-sablonok nagy választékban érkeztek. Fisch Böske kézimunka-szalónjába Cluj, Str. Baritiu (v. Malom ucca) 16.

FESUK, FOGKEFEK, HAJKEFEK és mindenféle kozmetikai cikkek legolcsóbban csak a D'OR illatszertárban, Fötér 9.

Figyelem! Aranyozást, képeretézést, ivergést olcsó napi árákon. Nagy választék ovál és kerek Blondel-keretekben. Somlyainál, Str. Juliu Maniu 7.

Furairókat kisebb-nagyobb tételben megvételre keres Hermann Jenő bútorkereskedő Satu-Mare.

Üzlethelyiség és egy kisebb butorozatlan szoba november 1-re kiadó. Nationala Bizt., Regina Maria 6.

Keresünk 8-10 elemista gyermekhez intelligens hitoktatót. Chimis, rase, gemüre oktatásra. Ajánlatok Tüzes Mór Nasaud intézendők.

Okleveles francia-német tanárno vállal oktatást olcsó árban kezdők és haladóknak. Hármass csoportban is. Társalgással mindkét nyelvben személyenként 100 lej havonta, Friedmanné, Reg. Ferdinand 71.

Kiadó I-ső emeleten 2 parkettes szoba irodának, vagy más hasonló célra. Fischer Üvegudvar, Regele Ferdinand 6.

היה
היה טורדא מקשה שני מלמדים צעירים : ריש ומומחים. ההוצאה רק להנחיה. הכחמב : **Rendel Ernő, Turda**

Varrónő, elsőrangú francia- és angolmunkás vállalja nagyon olcsón a legkülönböző fazonok készítését, csakis saját lakásán: Calea Victoriei (Magyar u.) 139. Hátaul az udvarban.

Allásnélküli okleveles mérnököt keresek, 40 év körül, izraelitát, rokonommal való házasság céljából. Rokonom egy háziasan nevelt intelligens urilány, ki önálló üzletét vezette 15,000 pengő hozományt takarított meg. Házasság esetén az illető megfelelő mérnöki munkához jutna s később önállósíthatná magát. Főkéllék a tisztá jellem, egészség és munkakedv. Irásos ajánlatokat „Külmunka” jellegre Timisoara Főposta-post restant kérek.

Villanyerőre berendezett fűszermalom és kávépörkölté eladó vagy pénzes társ kerestetik. Cim a kiadóban.

Vennék újabb nagy családji házat centrumhoz közel, kerttel, esetleg üzlethelyiséggel, a tulajdonos további bennlak hatásával. Kézpénz cca 300,000 lej, többi lehet bankteher. Ajánlatokat „Videki” jellegre a kiadóba.

Zsidó tanítót keresek, ki két első gimnázista gyereket állami iskolában vizsgáztatni vállal. Salamon Ernő Auesu, posta Alesd.

Zsidó egyetemi hallgatózó szép, kényelmes szobájába lakótársnőt keres. Kosztot is kaphat. Cim a kiadóban.

**DEUTSCH
POSZTÓÁRUHÁZ**

Oradea, str. Avram Iancu 1. Fekete Sas-palota

**Hogyan lehet olcsón
jól ruházkodni****?**

Ez jut eszünkbe, ha a közelgő őszi és téli időnyre gondolunk. Ebben kívánunk segítségünkre lenni a Deutsch Posztóáruház, hol az elismert legjobb minőségű, szebbnél-szebb legújabb divatu szöveteknek árait úgy szabták meg, hogy a rossz gazdasági viszonyok dacára

**Jóminőségű és nem divatból
kiment régi partiláru**

u. m.: férfilány, felöltő, átmeneti férfi és női kabát, csikos- és sportnadrág, bundahuzat, rövidkabát, színtartó kék és fekete árú, angol kosztümszövetek, papi és egyenruha anyagok, billiárdposztó és bélésárut legnagyobb választékban kevés pénzért vásárolhat.

Angolszövet gyártmányokon kívül legjobb kül- és belföldi márkás posztógyárak közvetlen raktára.

Elvünk: Jót, olcsón! Tegyen nálunk próbavásárlást! Biztosan meg lesz elégedve! Cégünket Ön is fogja másnak ajánlani, mint annyi sok régi vevőnk.

Önök is érdeke, hogy nálunk vásároljon. Várjuk szives látogatását.

Teljes tisztelettel:

**Cégünket ne tévessze össze
Cimre kérjük ügyelni!****Deutsch Posztóáruház
Oradea**

Oradea, str. Avram Iancu (Kossuth u.) 1. Fekete Sas-palota

Laput
első zsidó
október 4-é

— A nag
verseny köt
darabjait ad
a rón, katl
Rendkívüli
október hó
íránt érdekl
vári dalárd
hogy a nagy
versenyen
bemutatják
hogy kiveth
zetből, ame
per betöltő
Az igen n
kezetiben
fog lépni.
hallgatni R
akinek műve
külöznök.
dalos ünnepe
szóhátonia”
mélit a jel
siter meg.

— Egyipt
Heilbronból
ben a egyi
krumpisüre
füllbevalót
szerint a re
éves ékszer
a vidékre,
penau körn
100-ig telepe
az ékszer a
selt. háburu
azt valamely
tette el, aki
hatta emlékt
bronzból var
vannak bele
ren és vörö
a ritka zomá
szer értékét,
illetve annak
az ezel fogl
szeren levő
mólesszedést
a szent skar
a heilbronni

Lehetetlen
nyom álmait
rabb cipőjét
Sőt izlőses a
uj toaletjtét
nál kap, emel
mint egy bár
cipőjét asszon
vegye, Cluj, C
nyj u.) 19.

— Chaplin
Charlie Cha
egy koldusnak
és pedig a fi
grotteszk nagy
merte a film
cipőt, hanem
hatvan dollárt
ment a kerüle
és egyik film
kereste az ősz
nyolcszáz doll
megjelent cikk
rendező is fig
háromezer doll
csak rövid ide
husz helyről i
lin-cipők eladó
vevők többsz
maga esküvel
len egy pár ci
Strasserné,
ratánitást ujbo
ket is speciál
hal Foch (Ma

— Karikatúr
az ucca forga
jelentik: A szó
vezetősége el
közönséget a s
temre karikatúr
Az eddig haszn
ugyanis semmif
ket és az ucca
csupán papíron
lehetett eredm
a forgalmi bü
városban. Ezér
egy neves bolg
rajzai fogják
től”. Ezeket a
és üveg alatt a
várócsarnokokb
lyezik el.

HIREK

— Lapunk legközelebbi száma a közbeeső zsidó újévi ünnepek miatt kedden, október 4-én a rendes időben jelenik meg.

— A nagyenyedi I-ső kerületi dalosverseny kötött és szabadon választott darabjait adják elő a kolozsvári dalárdák a román, kath. főgimnázium dísztermében. Rendkívüli dalosünnepben lesz része október hó Lén Kolozsvár dal és zene iránt érdeklődő közönségének. A kolozsvári dalárdák egyetértően elhatározták, hogy a nagyenyedi I-ső kerületi dalárda-versenyen előadott verseny darabjait bemutatják Kolozsvár közönségének is, hogy kivessék részüket abból az élvezetből, amelyet Nagyenyed egy teles napot betöltő ünnepség kereteiben élt át. Az igen nívósnak ígérkező dalosünnep kereteiben Rennerné Halász Baba is fel fog lépni. Nemkülönböztetve alkalmunk lesz hallgatni Rezik Károly cello művészt is, akinek művészi előadását már régen nélkülözzük. Különös érdekességet ad a dalosünnepnek P. Jánosy Béla „Erdélyi szimfónia” című gyönyörű költeménye, melyt a jeles dalköltő Ország T. zenésített meg.

— Egyiptomi ékszer a krumpliföldön. Heilbronnban jelentik: Rappenu közelében az egyik gazda burgonyaföldjén a krumpliszüret alkalmával egy óegyiptomi fülbevalót talált. A régészek véleménye szerint a rendkívül értékes és több ezer éves ékszer a rómaiak révén került erre a vidékre. A rómaiaknak ugyanis Rappenu környékén Kr. e. 47-től Kr. u. 100-ig telepeik voltak. Valószínű, hogy az ékszer a rómaiak Kleopatra elleni vi sélt háborújának idejéből származik és azt valamelyik előkelő római hölgy vesztette el, akinek viszont Egyiptomból hozzátta emlékül udvarlója. A függő arany-bronzból van és két oldalt pompás képek vannak beleedve, amelynek alapja fehér és vörösen zománcozott. Különösen a ritka zománcozás emeli nagyban az ékszer értékét, mivel ezt az eljárás módját, illetve annak titkát még ma sem tudják az ezzel foglalkozó iparművészek. Az ékszeren levő képek virágöntözést és gyümölcszedést ábrázolnak, azonkívül pedig a szent skarabeust. A nagyértékű leletet a heilbronn múzeumban helyezték el.

— Lehetetlenség ma már nincs! Asszonyom álmaiknak legkülönösebb és bizarrabb cipőjét is megtalálja Hoffmannál. Sőt izléses apparát, egyéni cipőt, amely új toalettijét kiegészíti, csakis Hoffmannál kap, emellett semmivel sem drágább, mint egy bárhol vásárolt tucatcipő. Új cipőjét asszonyom tehát Hoffmannól vegye, Cluj, Cal. Reg. Ferd. (v. Wesselényi u.) 19.

— Chaplin cipői. Newyorkból jelentik: Charlie Chaplin néhány héttel ezelőtt egy koldusnak egy pár cipőt ajándékozott és pedig a filmről is nagyon jól ismert groteszk nagy cipőből. A koldus, aki ismerte a filmművészt, nem húzta fel a cipőt, hanem egy óskásnak adta el, aki hatvan dollárt fizetett érte. Közben híre ment a kerületben Chaplin ajándékának és egyik filmfolyóirat szerkesztője felkereste az őszerezt és Chaplin cipőjét nyolcszáz dollárért megvette. A lapban megjelent cikk alapján Babe Rutkins film rendező is figyelmes lett a cipőre és háromszáz dollárt fizetett érte. Az öröm csak rövid ideig tartott, mert egyszerre husz helyről is érkeztek ajánlatok Chaplin-cipők eladására, amelyekre akadtak is vevők többszáz dollárért, bár Chaplin maga esküvel bizonyítja, hogy csak egyetlen egy pár cipőt adott ki a kezei közül.

— Strasserné, Hermann Katica a zongoratanítást újból megkezdte. Vállal kezdőket is speciális módszerrel. Str. Marechal Foch (Magyar ucca) 53. földszint.

— Karikatúrákkal akarják szabályozni az ucca forgalmát Szófiában, Szófiából jelentik: A szófia villamos vasúttársaság vezetősége elhatározta, hogy az utazók közönségét a szükséges rendre és figyelemre karikatúrák útján fogja rávenni. Az eddig használt írásos figyelmeztetések ugyanis semmiféle eredménnyel nem jártak és az uccarendszeti paragrafusok is csupán papíron voltak meg, amiket nem lehetett eredményesen alkalmazni, annyi a forgalmi bűnösök száma a bolgár fővárosban. Ezért a jövőben a szófiaiakat egy neves bolgár karikaturista humoros rajzai fogják visszatartani „ballépések útján”. Ezeket a karikatúrákat berámazva és üveg alatt a villamosmegállóhelyeken, várócsarnokokban és a villamosokban helyezik el.

Elárusítjuk

viszamaradt
nyári
cikkeinket

1 mtr.

prima
MINTÁS

Mosóselyem Lei 39

Óriási választékban

„Stea”

Női divatruház Cluj, Regele Ferdinand 9.
volt Judovics Lázár üzlet

Szövet
Selyem
Fianel
Barchet
Paplan
Vászon

POLLERMANN ARANKA hegedűművész, a kolozsvári magyar zene-konzervatórium tanára, a bukaresti rádió szerződötött szolista külföldi hangverseny turnéjáról hazatért, tanári működését megkezdte lakásán, str. Berthelot (Eötvös ucca) 11/a, I. emelet. Fogad d. e. 11—1 ig, d. u. 3—6-ig.

— Sirkóavatás. Ezuton értesítjük özszes rokonainkat és jóismerőseinket, hogy boldogult férjem sirkóavatása október 3-án délelőtt fél 10 órakor lesz megtartva a tordaiuti régi ortodox zsidó temetőben. Özv. Silbermanné és családja.

— Egy fiatal kolozsvári szücsipari cég sikerei. A nemrég alapított Weisz Fiverek szücsipari cég, mely rövid fennállásának dacára a kolozsvári közönség legkeresettebb bevásárlási helye lett, újabb sikerrel gyarapította a piacon olcsó árak és kifogástalan munkával elért tekintélyét. A cég agilis tulajdonosai párizsi tanulmányutjukról hazatérve, az általuk kreált modellekből kollekciót állítottak össze és a nagyobb erdélyi városokban — meghívás alapján — szörmedivat-bemutatót rendeznek olyan példátlan sikerrel, hogy egyes városokban meg is kellett ismételnük bemutatójukat. Örömmel regisztráljuk a Weisz Fiverek cég eddig elért sikereit, kiknek modern készítményei olcsó árak mellett forradalmi újítást jelentenek a kolozsvári szücsiparban.

— Emésztési nehézségek, gyomorfájás, gyomorégés, rosszullet, fejfájás, idegizgalom, álmatlanság, gyengeségi állapotok, munkaképtelenség esetén a természetes „Ferenc József” keserűvíz megszünteti az emésztési zavarokat, a vérkeringést helyes utra tereli, felfrissíti a szellemet és egészséges álmot hoz. Az egyetemi klinikákon végzett kísérletek bizonyítják, hogy alkoholisták a Ferenc József víz használata folytán éhségérzetüket majdnem teljesen visszacserezték. A Ferenc József keserűvíz gyógyszerárakban, drogériákban és fűszerüzletekben kapható.

A Zsidókörház kérése a nagyközönséghez. A nagyünnep alkalmából a nehézségi válsággal küzdő clujai Zsidó Közkórház nyomatékos kéressel fordul a hitközségek világi és vallási vezetőihez, az egyes minjánok gondnokaihoz, úgy helyben, mint vidéken, hogy az ima és bűnbánat közben ne feledkezzenek meg a Zsidókörházról és a Thóra előtt felajánlásaikban gondoljanak a szegény zsidó betegeknek. A körház emberföltölti munkát végez, ez évben már jóval ezren felül van a fekvő betegek száma, ötvenen felül az ambuláns betegeké, utóbbiak mind teljesen ingyen, a fekvő betegeknek igen nagy százaléka részvétel nélküli ingyenes gyógykezelésben. A körház még a mostani igen súlyos helyzetben is sokkal többet tudna tenni a szegény szenvedők érdekében, ha mindenki minimális összeggel segélyezné a körházat, de hányan vannak még olyanok, akik soha egy fillérrel sem rótták le a testvéri szeretet adóját. Ezeknek most nyílik alkalmuk zsidó kötelességük lerövidítésére és így telítődnek meg az ima szavai az igazi kegyességgel és jötevessel. Egyetlen egy hittedvérünk sem szabad, hogy megfeledezzen a szent ünnepnapokon a legszegényebektől, a szegény betegektől.

— Negyven görög hajóról leveszik a görög lobogót és panamai zászlót tűznek helyébe. Athénből jelentik: A görög hajós vállalatok szokatlan akcióra készülnek. Arról van szó, hogy negyven görög teherhajóról bevonják a görög lobogót és Panama köztársaság zászlóját tűzik ki helyébe. A negyven hajó 400.000 tonna ürtartalmat képvisel. A tervezett különös akció oka az, hogy a görög kormány nemrégiben rendszabályokat léptetett életbe a hajók legénységének érdekében, amelyek tulszárnyalják azokat az intézkedéseket, amik a jugoszláv, olasz, román, sőt az angol kereskedelmi tengerészetnél érvényben vannak. A kormányrendelet ellen a hajósvállalatok írásbeli tiltakozást nyújtottak be, amelyben kijelentették, hogy ha a kormány nem honorálja kívánságaikat, leveszik hajóikról a görög zászlót és a járműveket a panamai lobogó védelme alá helyezik. Egyes görög hajók máris levették a görög lobogót és Panama köztársaság színei alatt közlekednek, sőt némelyek megváltoztatták eddigi nevüket és már mint panamai hajók folytatják működésüket.

Olcsó szörmevásár
az ujonnan létesült
Szörmeraktárban
v. Mátyás király-utca
(Confectióval szemben)

— Tolsztoj-kiállítás. Revalból jelentik: A moszkvai Tolsztoj-múzeum új kiállítást készít elő Tolsztoj Leó összes irodalmi és filozófiai műveiből. Ez alkalommal a nagy orosz írók számos eddig még ismeretlen műve is bemutatásra kerül.

— Eljegyzés. Gross Margitkát Temesvárról eljegyezte dr. Havas József, a clujai Park-szanzatórium orvosa.

— Kitüntetés. Kelemen Bernátot, a Kalotaszegi igazgatóját az ipari, gazdasági és társadalmi élet terén kifejtett közérdekű, korrekt tevékenysége miatt a Meritul Comercial si Industrial II. osztályu érdemrendjével tüntette ki öfélése.

— Uram legyen optimista! akkor boldogul. Járjon elegáns cipőben, amelyben lába jól nyugszik és járása ruganyos. A ruganyosság öntudato árul el, ez pedig vállalkozásaiban félsiker. Tehát Hoffmannól vásároljon cipőt, akkor mindig jókedvű, a járása ruganyos és fellépése öntudatos lesz! Hoffmann Cluj, Reg. Ferd. (v. Wesselényi u.) 19.

— Eljegyzés. Weisz Margit (Zalau) Satumare és Szinberger Rezső (Pécska) Cluj jegyesek. (Mindem külön értesítés helyett.)

— Öngyilkosságot kísérelt meg a kéjgyilkossággal vádolt Pap Zoltán felesége. A kéjgyilkossággal és tömeggyilkossággal vádolt Pap Zoltán várfelében levő felesége, csütörtök este 10 órakor Nagyváradon az Európa-szállodában öngyilkosságot kísérelt meg. Az öngyilkos asszonyt a Közkórházba szállították, ahol gyomormosás után magához tért. Szobájában több levelet hagyott hátra, köztük egyet Nyisztor váradi ügyésznek, egyet pedig Gárdonyinak a Temesvári Lapok szerkesztőjének címére. Tetének okáról mindennemű felvilágosítást megtagad.

**Szombaton a Romániával,
vasárnap egy kolozsvári
kombinálttal játszik
a WSC**

Cluj-Kolozsvár, szeptember 30. (Az Uj Kelet tudósítójától.) A csütörtöki mérkőzésen mutatott káprázatos játék után, a kolozsvári egyesületek újabb két mérkőzésre kötötték le a WSC-t. Így a nagyklasszisu bécsi csapat játékában azok is gyönyörködhetnek, akik a csütörtöki munkanapon nem mehetek ki a futballpályára. Ma, szombaton, a Románia standard csapata játszik a bécsiekkel. A csapat Chendrean I., Dóci., Chifor, Felecan, Criza, Muresan, Chendrean II., Costin, Munteanu, Cipcigan, Capusan felállításával szerepel. A WSC a magával hozott játékosok beállításával pihenteti azokat a játékosait, akiket a csütörtöki mérkőzés kimerített. A vasárnapi kombinált csapat valószínű felállítása a következő: Sepsi vagy Szatmáry, Chifor, Sfera, Stanoiev dr., Criza, Muresan, Chendrean II., Stefanescu, Munteanu, Ploiesteanu, Surlasiu. Ugy a mai, mint a vasárnapi mérkőzés iránt olyan nagy az érdeklődés, hogy ajánlatos volna, ha a közönség elővételben gondoskodna jegyekről.

— Meghalt Coanda tábornok. Bukarestből jelentik: Coanda tábornok hosszabb szenvedés után, egy külföldi operáció végeztével hazatérve, bukaresti lakásán elhunyt. Coanda több ízben volt miniszter és egyszer miniszterelnöke is Romániának. Mint szenátuselnök annak idején, az emlékezetes bombamerénylet alkalmával, súlyosan megsebesült. Coanda mindvégig Averescu tábornok híve volt.

Anilin-festékek

orig. I. G. Farbenindustrie (vorm. Meister-Lucius) gyártmányok nagybani eladása.

Ullmann József & Fia

Vegyáriu Import Oradea. Telefon 677.

**Az erdélyi Református
Igazgatótanács**

folyó évi november hó 1-től kezdődőleg

bérbeadja

a Regele Ferdinand 34. számú házában
levő

**„METROPOL”
kávéház helyiségét**

teljes felszereléssel együtt. Írásbeli ajánlatok az Igazgatótanácshoz (Str. Bratianu 51. sz.) folyó év október 5-ig beérkezéskor adhatók be. Felvilágosítást a házában lakó Kovács mérnök ad.

UJ KELET Legújabb hírek

A válófélben lévő asszony agyonlőtte férjét és önmagát

Megrendítő szerelmi dráma Ploestiben

Bucuresti, szeptember 30. (Az Uj Kelet tudósítójától.) Ploestiben tegnap szerelmi dráma játszódott le. Florea Ionescu azugai jegyző válófélben volt a feleségétől a 28 éves Mina Ionescutól. Az asszony nem akart válni, de a férfi hajthatatlan maradt. Tegnap Ploestiben találkoztak a válópert vívó ügyvédnél, azután az asszony arra kérte a férjét, hogy menjenek egy szállodába, ahol még bizonyos dolgokat megbeszéljenek. Délután 3 óraker kivettek egy szobát a Central szállóban. 5 óraker revolver lövések zaja hallatszott a szobából. A személyzet betörte az ajtót és

Ionescut az ajtó előtt a földön találták súlyos sebekből vérezve, míg az asszony ágyon feküdt holtan és kezében szorongatta a revolvert. A férfit rendkívül súlyos állapota dacára ki lehetett hallgatni. Előadta, hogy a felesége kérte, ne váljon el. Kitérő választ adott, azután pedig lefeküdt pihenni. Csak arra emlékszik, hogy borzasztó fájdalomra ébredt, nagynehezen levánszorgott az ágyról, de az ajtó előtt összeesett. Az asszony rálőtt férjére és azután önmagával végzett. Ionescut életveszélyes sérüléseivel kórházba szállították.

A nagyküüllőmegyei Neckel-gyilkosság egyik tettesét leplezték le a Kolozsvár mellett letartóztatott banditák egyikében

Rác József, a kiskapusai csendőrörsről megszökött rablógyilkos Moldovan Gézával azonos

Cluj-Kolozsvár, szeptember 30. (Az Uj Kelet tudósítójától.) Megírta az Uj Kelet, hogy a kolozsvári rendőrség a közeli Tapa községben háromtagu rablóbandát fogott el, melynek tagjai rendkívül gyanusan viselkedtek. A három többszörösen büntetett ember, Rostas, Majláth és Moldovan a kihallgatások alatt csak két zsebvágást ismert be, ennek ellenébe Drăghiciu Aurel rendőrigazgató tovább folytatta a nyomozást, mely annak megállapítására irányult, hogy az utóbbi években felderítetlenül maradt bűnügyekben nem játszott szerepet a letartóztatott gonosztevők egyike. Drăghiciu Aurel telefonon az összes nagyobb vidéki bűntettek adatait bekérte vidéki kollegáitól és ezen a nyomon szenzációs felfedezést tett.

Még élénken a közönség emlékeztében él az a brutális kegyetlenséggel véghez vitt rablógyilkosság, amelyet 1931 júniusában a nagyküüllőmegyei Brates községben követett el egy háromtagu rablóbanda. Huszonhat fejecsapással megölték Neckel János földbirtokost, akít reggel találtak meg holtan villájában. A gyilkosok Neckeltől 87 ezer lej készpénzt és három kiló 10 és 20 koronás régi magyar arany-pénzt loptak el. A hatalmas összeggel a gyilkosok nem menekülhettek el, a közönségi csendőrség három csavargót gyanúsított, akik közül kettő beismertő vallomást is tett, míg a harmadik, Rác József megszökött a csendőrörsről.

Drăghiciu igazgató a vallatásokat az irányba terelte, hogy megállapítsa, a három fogoly közül az egyik nem azo-

nos-e Nechel gyilkosával. Drăghiciu telefonon közölte a gyanúját a kiskapusai csendőrörszettel, melynek vezetője Sandru csendőrtörzsörmszter pénteken meg is érkezett Kolozsvárra. Sandru magával hozta a Nechel-féle gyilkosság aktáit, közöttük a három tettes fényképét is. A fényképek beigazolták, hogy Drăghiciu Aurel szimata helyesnek bizonyult, mert a megszökött Rác József a Kolozsváron letartóztatott Moldovan Gézával azonos. A konkrét bizonyítékok sulya alatt Moldovan beismertő vallomást tett Drăghiciu igazgató előtt és a vallomásra váró rendőrtisztek jelenlétében ismertette a borzalmas gyilkosság részleteit is. Déli tizenkét óraker történt meg a drámai leleplezés Drăghiciu Aurel irodájában és az azonnal összeállított jegyzőkönyvekkel Sandru csendőrörmester magával is vitte Kiskapusra Moldovan Gézát. A

soknevű cigánylegény leleplezése után a rendőrség tovább folytatja a nyomozást arra vonatkozólag, hogy Majláth és Rostas lelkiismeretét nem terhelik hasonló bűncselekmények.

Elrendelték a szabálytalanul felosztott községi tanácsok visszahelyezését

Bucuresti/Bukarest, szept. 30. Calinescu belügyi alminiszter rendeletet adott ki, mely szerint az előző kormány által 1931 július 15-ig szabálytalanul felosztott községi és városi tanácsok ismét beiktatandók. Ezek a tanácsok összehívandók, megállapítják

egy-egy tagjainak esetleges összeférhetlenségét, azután megválasztják az új állandó tanácstagokat. Községekben egy, törvényhatósági városokban legfeljebb két primárhelyettest szabad választani.

Roger Auboin megállapítja jelentésében, hogy a konverzió és a bíról likvidáció fokozták az ország krízisét

Bucuresti/Bukarest, szept. 30. (Az Uj Kelet tud.) Roger Auboin közölte legújabb jelentését, amely február 7-től, szeptember 7-ig szól. A jelentés, amely természetesen inkább az előző kormány működéséről számol be, megállapítja, hogy a helyzet rosszabbodott. Főleg a konverziós törvény, a bírói likvidálás és a deviza forgalom korlátozása ennek az okai. A jövedelem nem elegendő a kiadások fedezésére és az állam deficitje egyre nő. Tagadhatatlan a kormány kézsége a problémák megoldását illetőleg, de a helyzeten csakis a Népszövetség határozó közreműködésével lehet majd enyhíteni.

Auboin jelentéséről még a következő részleteket közlik: A jelentés rámutat arra, hogy a folyó év pénzügyi helyzet szempontjából három fázisra osztható. Az első időszak az év első három hónapja, amikor ugylátszott, hogy a pénzügyi nehézségeket le lehet győzni. Az export igen kedvezően alakult, a kereskedelmi mérleg aktív volt, a munkanélküliség egészen minimális és a termelés kielégítően folyt.

A konverzió és a bíról likvidálás átka

Szerencsétlenségre a végrehajtó hatalom olyan törvényhozási intézkedéseket eszközölt, amelyek a helyzetet a lehető legrosszabb irányban megváltoztatták. A konverzió és a bíról likvidálás törvénybe iktatása végleges következményekkel járt a magánhitelre és ezzel kapcsolatban az egész gazdasági életre. Ennek következményei voltak:

1. a devizák szabad kereskedelmének teljes megszüntetése,
2. a tőke menekülése,
3. az adósságokat nem fizette senki és a végrehajtások nem voltak eszközölhetők,

4. az adóbehajtás hihetetlen nehézségekbe ütközött,

5. az általános krízis rendkívüli mértékben nőtt, a bizonytalanság korszaka következett állandó nyugtalansággal a pénzügyi életben.

Emiatt a Banca Nationala kénytelen volt a devizakereskedelmet még jobban megszorítani, a krízis mindinkább akuttá vált és mint Charles Rist jelentése is megállapítja, az állami deficit egyre nőtt.

Az állami inkasszó 1200—1300 milliót tett ki havonként, míg a feltétlenül szükséges kiadások legalább 1700—1800 millióra rugnak. Ennek következménye volt, hogy a fizetések és a folyó kiadások csak a legnagyobb akadályokkal voltak kiutalhatók.

Mit tett a Nemzeti Bank

A kormány a Banca Nationalával együtt arra a meggyőződésre jutott, hogy csak rendkívüli eszközökkel, a költségvetés kellő leszállításával és a Népszövetség támogatásával lehet rendet teremteni. A Nemzeti Bank egyelőre rendelkezésre bocsátotta alapjait a konverzió megvalósítására. Ezenkívül a jelenlegi kormányának sikerült 50 millió svájci frank kölcsönt szereznie, amelyből kifolyólag 1912 millió lejt kapott az állam. Vizont a kölcsönök rendszere a stabilizáció elveivel áll ellentétben.

A fizetési eszközök mesterséges szaporítása egészségtelen tünet, ennek tulajdonítható, hogy szeptember 3-án 29 milliárd 645 millió lejt tett ki a bankjegyforgalom az állami számlákon könyvelt tételekkel együtt, szemben 1931. el, amikor 5 milliárd dal kevesebb volt ez a forgalom.

Mind ezek a tények a román pénzügyek legsürgősebb szanalását teszik szükségessé.

FRATERNITAS Könyv- és Lapkiadó Rt. nyomdája, Cluj-Kolozsvár, Strada Baroa 1. Pap (v. Brasov u.) 10. sz. Telefon 6-77

Őszi férfidivatujdonságok nagy választékban

a

KALAP KIRÁLY-nál

Bel- és külföldi kalapkülönlegességek
Speciális fehérmű varroda
Minden versenyt kizáró olcsó árak!

Taxa pe
plătită
No. 224.7

da Baron
Telefon:
Havonta
4yre 600.
földre: H
félévre 6.
KELET"
zsidóság
keink ut
rás megj

gy Van

Fanfárok
vezérigazgató
hogy vége
Apostolok
szük esztend
következik,
nak olyan
a világra,
elviselni, mi
Tózsdei s
igjátékokat
upolaterme
vei szökne
ságokba.

Optimista
trt ígérk m
gabb jövend
szorok is, a
az állítást
nagy felleni
Meg kell a
vészete csak
hírhedt lokál
sok utolsó s
sekkel szoktá

Vannak m
lvek tele va
lehetőségek
De a váló
védő tömeg
pompás hull
éji homályt
számukra vé
még az eddigi
tívákat muta
A genfi M
közöttett sze
a munkanélk
na, hanem e
lóra szökken
A kávéará
den tengerbe
zuhantak.

A tózsden
fogyasztás n
sokra.
A válságn
optimista ke